

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Vestfold

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 24/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Vestfold.
TF-notat nr:	24/2011
Forfattere:	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	68
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-459-6
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver:	Vestfold fylkeskommune

Resymé:	
	Denne rapporten beskriver utviklingen i Vestfold med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	11
3. Utdanningsnivå	18
4. NæringsNM	23
5. Innovasjon i næringslivet	37
6. Attraktivitetspyramiden	48
7. Oppsummerende analyser	64

Sammendrag

De fleste vil forbinde Vestfold med vekst. Men er Vestfold egentlig et vekstfylke lenger? Befolkningen vokser langsommere enn ellers i landet og næringslivet har nedgang i antall arbeidsplasser. Vestfold vinner imidlertid stadig innbyggere gjennom innflytting fra andre fylker. Det viser at Vestfold er attraktivt som bosted.

Vestfold har hatt en stabil vekst i folketallet i mange år. De siste årene har hele Norge fått en sterk befolkningsvekst som følge av økt innvandring. Dermed har Vestfold ikke oppnådd samme befolkningsvekst som resten av landet de siste årene. Det er fremdeles netto innflytting til Vestfold fra andre fylker, men Vestfold har lavere fødselsbalanse og mindre innvandring enn landsgjennomsnittet.

Arbeidsplassveksten i Vestfold har vært lavere enn resten av landet de siste to årene. Dette skyldes nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet i fylket. Næringslivet i Vestfold har dårligere utvikling enn landsgjennomsnittet i de fleste bransjene.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Vestfold er nummer åtte av 19 fylker i NæringsNM. Næringslivet i Vestfold er over middels når det gjelder nyetableringer, lønnsomhet og omsetningsvekst.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Vestfold har noe mindre andel innovative foretak enn middels av fylkene til tross for at Vestfold har forholdsvis mange foretak i bransjer som normalt har mye innovasjon.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted. Drivkraften for Vestfold er helt klart den høye bostedsattraktiviteten. Vestfold får høy netto tilflytting også i perioder hvor arbeidsplassveksten er under middels. Utviklingen i Vestfold når det gjelder basisnæringer og besøksnæringer er ikke spesielt positiv, noe som også reflekteres i den samlede arbeidsplassnedgangen i næringslivet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

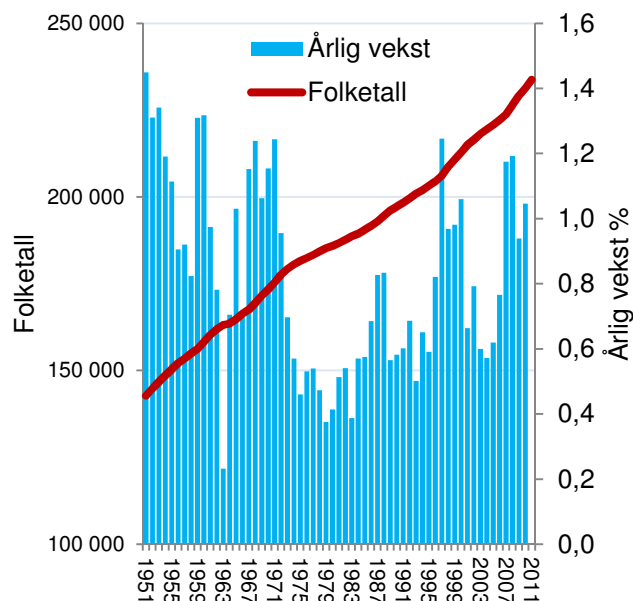
Befolkningen i Vestfold har vokst uavbrutt de siste tiårene. Det har vært vekst alle år siden 1951.

Veksten var spesielt sterk på 50- og 60-tallet, men det har også vært sterke vekstperioder på 90-tallet og 2000-tallet. De siste fire årene har veksten vært på rundt en prosent årlig. Folketallet har da økt med rundt 2500 hvert år.

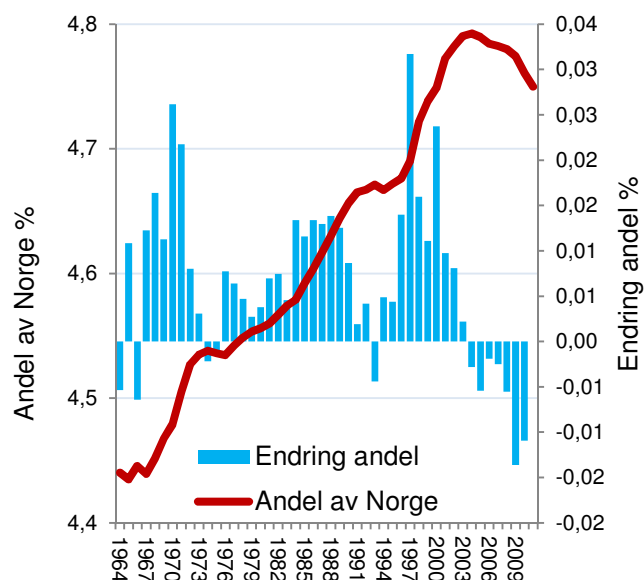
Relativ utvikling

Hvis vi måler Vestfolds andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen.

Vestfolds andel av befolkningen har økt, men utviklingsbanen er noe annerledes. Til tross for den sterke veksten de siste årene, har Vestfold tapt i forhold til resten av landet. Norge har fått enn sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring., og veksten i Vestfold har ikke holdt tritt med veksten på landsbasis.

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Vestfold siden 1951.

Figur 2: Utvikling i Vestfolds andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

I Vestfold har alle tre komponentene bidratt til folketallsveksten. Netto innflytting var viktig i begynnelsen av perioden, men de siste årene er det innvandring som har overtatt som den komponenten som bidrar mest til folketallsveksten. Det har vært en stor nedgang i netto innflytting. Samtidig har det vært en økning i innvandringen.

Fødselsbalansen er den komponenten som har bidratt minst til folketallsveksten.

Relativ utvikling

I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Vestfold avviker fra landsgjennomsnittet.

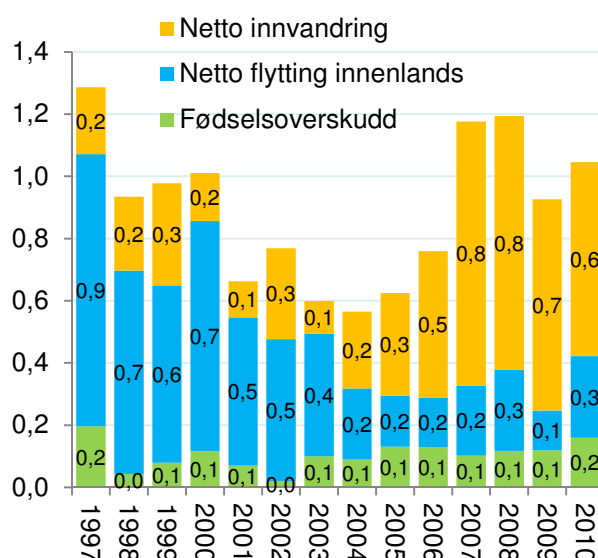
Selv om Vestfold har fødselsoverskudd, viser figur 4 at fruktbarheten er lavere enn landsgjennomsnittet. Landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet.

Figuren viser også at Vestfold faktisk har hatt lavere innvandring enn gjennomsnittet. Til tross for den sterke veksten i innvandring i Vestfold, har veksten vært lavere enn i landet som helhet.

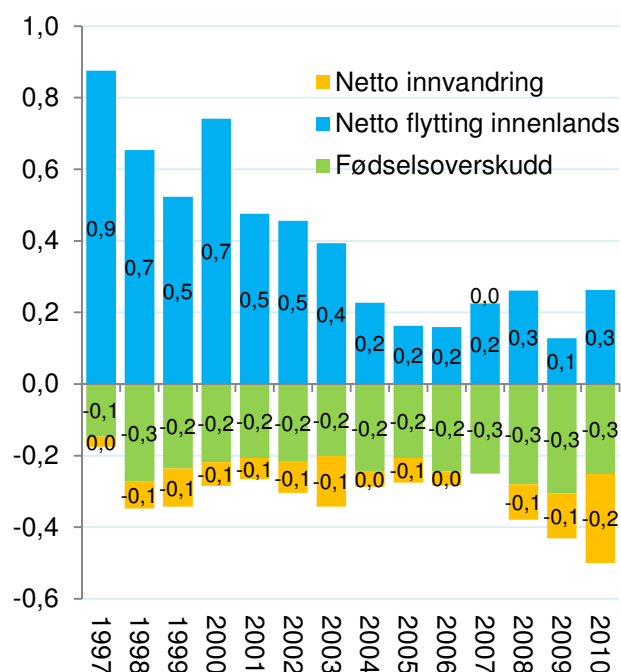
Nettoflyttingen mellom Vestfold og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoflyttingen summeres til null.

Når vi ser på den relative forskjellen mellom Vestfold og resten av landet, er det nettoflytting som har vært den komponenten som har bidratt til veksten i fylket. Vi ser imidlertid at nettoflyttingen er avtagende.

Figur 4 viser hvorfor Vestfold de siste årene taper i forhold til resten av landet, til tross for at befolkningsveksten fortsetter. Vestfold taper på en lav fødselsbalanse og innvandring, mens innflyttingen som Vestfold tidligere vant på, stadig blir redusert.

Figur 3: Befolkningsveksten i Vestfold fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom Vestfold og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

1.3 Sammenliknet med andre fylker

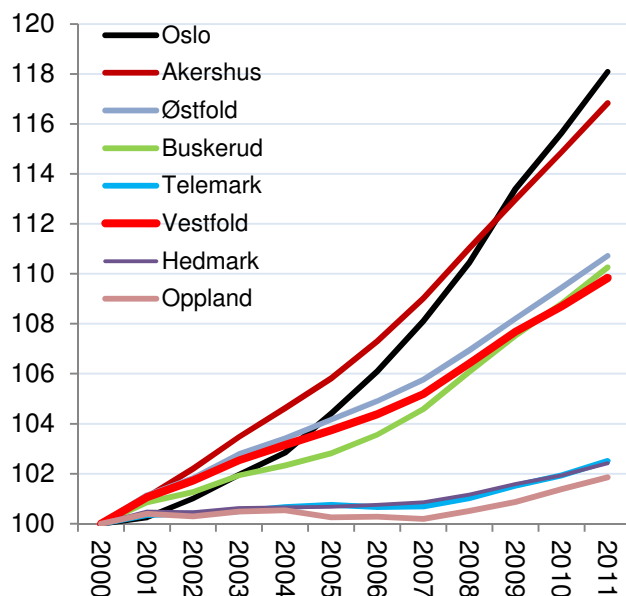
I figur 5 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene på Østlandet etter 2000.

Oslo og Akershus har i særklasse den høyeste veksten.

Befolkningen i Vestfold har vokst med nesten ti prosent fra 2000 til 2011. Vestfold er det fylket som har niende høyest vekst siden 2000.

Veksten i Vestfold har vært svært lik veksten i Buskerud og Østfold. Det er imidlertid en tendens til av Vestfold sakker litt akterut i forhold til disse fylkene de siste årene.

Fylker som Hedmark, Oppland og Telemark har nesten ikke hatt vekst.

Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

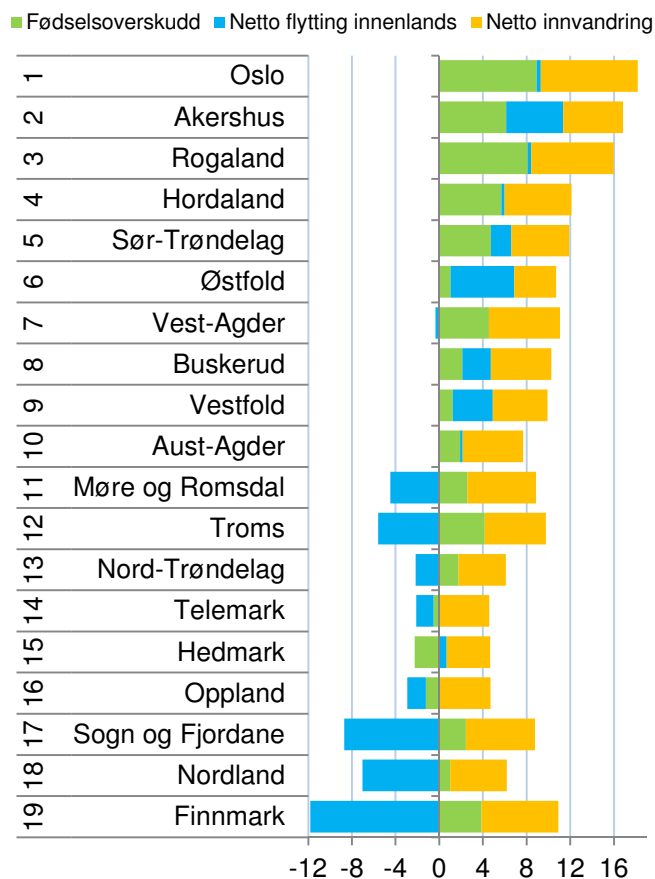
Dekomponert

I figur 6 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene.

Vestfold er ett av fylkene som har hatt høyest netto innflytting fra andre fylker i perioden, etter Østfold og Akershus.

Fylker som Oslo og Rogaland har betydelig høyere fødselsoverskudd enn Vestfold. Disse fylkene har også høyere innvandring.

Figur 6: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

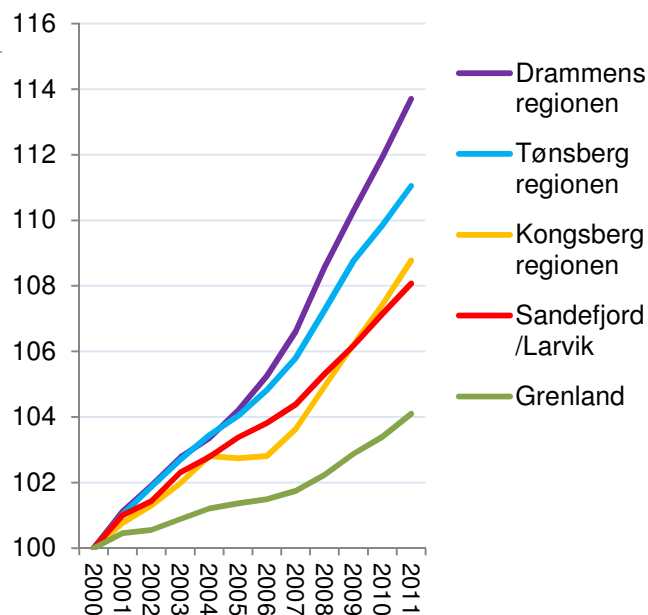
1.4 Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 7.

Tønsbergregionen har hatt en vekst på elleve prosent siden 2000. Dette er nest høyest av alle regionene i Buskerud, Telemark og Vestfold. Bare Drammensregionen har hatt høyere vekst.

Sandefjord/Larvik har hatt en vekst på litt over åtte prosent. Dette er på nivå med veksten i Kongsbergregionen, men under landsgjennomsnittet på 9,9 prosent.

Regionene i Telemark har langt lavere vekst.

Figur 7: Befolkningsutvikling i regionene i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.5 Utvikling i kommunene

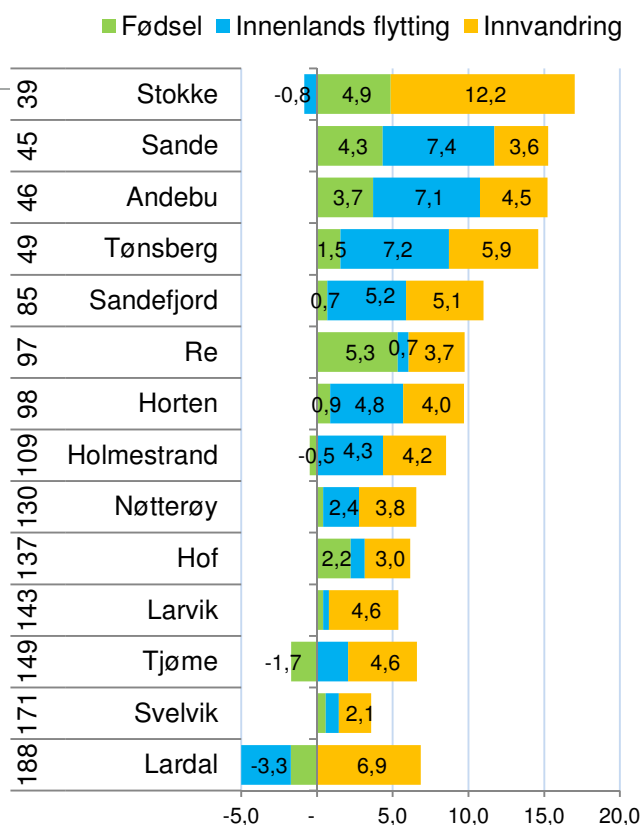
Stokke er den kommunen som har hatt den høyeste befolkningsveksten i Vestfold. Veksten i Stokke har vært på 16,2 prosent samlet siden 2000. Det er netto innvandring på hele 12,2 prosent som har bidratt mest til denne veksten. Stokke har faktisk hatt en liten netto utflytting i perioden.

Sande, Andebu og Tønsberg har hatt en vekst på mellom 14,6 og 15,3 prosent i perioden.

Ingen kommuner i Vestfold har hatt nedgang i folketallet.

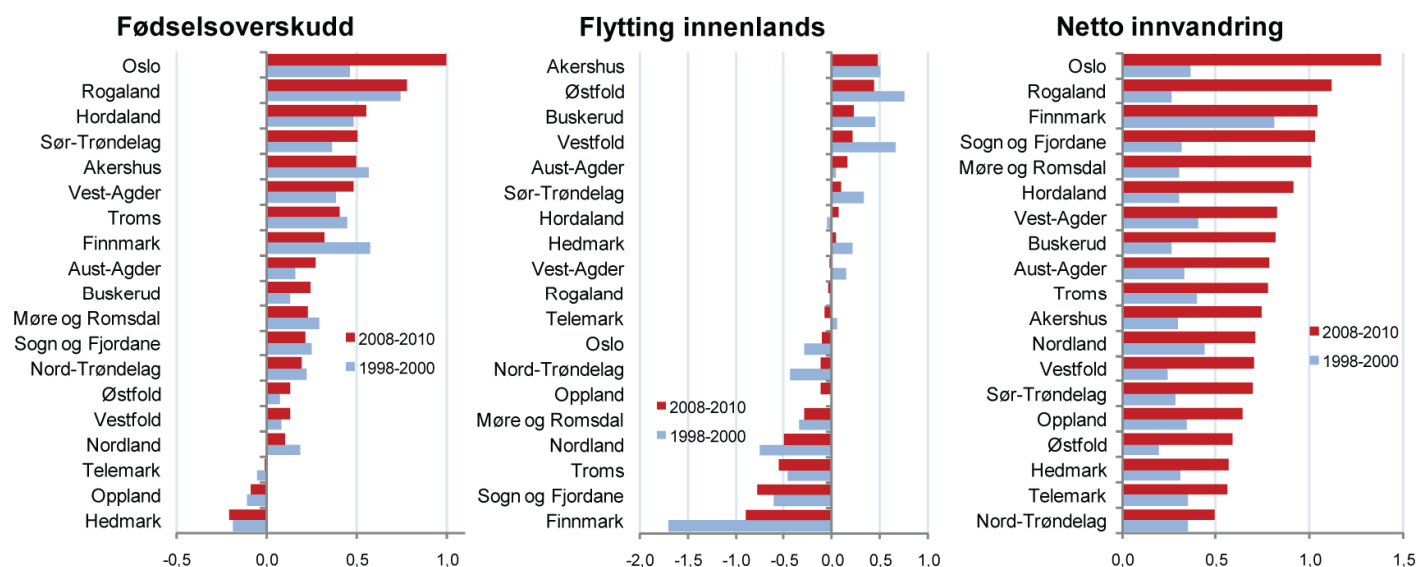
Lardal har både hatt fødselsunderskudd og netto utflytting, men reddes av netto innvandring.

Holmestrand og Tjøme har også hatt fødselsunderskudd i perioden.

Figur 8: Befolkningsutvikling i kommunene i perioden 2000-2011. Rangering blant landets 430 kommuner med hensyn til samlet befolkningsvekst i perioden er vist til venstre.

1.6 Noen trender

Figur 9: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

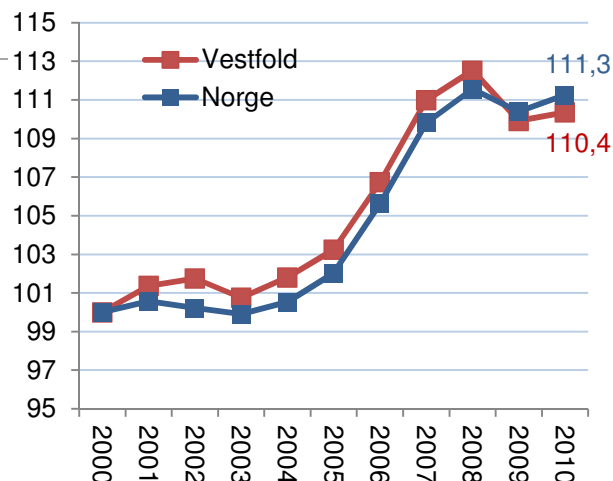
I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Vestfold. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Vestfold

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Vestfold siden 2000 er vist i figur 10, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst. Arbeidsplassutviklingen i Vestfold har fulgt de samme konjunktorene som resten av landet.

Vestfold hadde en sterkere utvikling i antall arbeidsplasser enn Norge fram til 2008, men fikk sterkere nedgang enn resten av landet i 2009. Veksten i Vestfold fra 2000 til 2010 er derfor litt lavere enn på landsbasis; veksten i Vestfold har vært på 10,4 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 11,3 prosent.

Figur 10: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Vestfold og Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

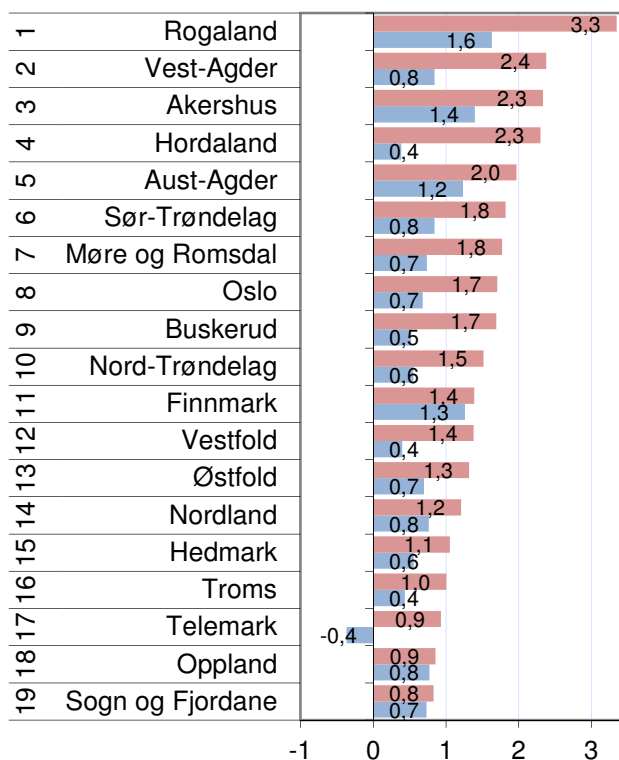
Arbeidsplassutvikling i fylkene

De siste fem årene har Vestfold hatt en årlig vekstrate på 1,4 prosent. Dette er litt under middels blant fylkene. Vestfold har hatt lavere vekst enn Buskerud, men høyere enn Østfold. Akershus er fylket med tredje høyest vekst, mens Telemark er fylket med tredje lavest vekst.

I 2010 hadde Vestfold en vekst på 0,4 prosent. Bare to fylker hadde lavere vekst dette året, og det var Telemark og Hordaland.

Rogaland har hatt sterkst vekst de fem siste årene, med en årlig vekstrate på hele 3,3 prosent. Rogaland fikk også sterkst vekst i 2010 med 1,6 prosent.

■ Årlig vekstrate 2005-2010 ■ Vekst 2010

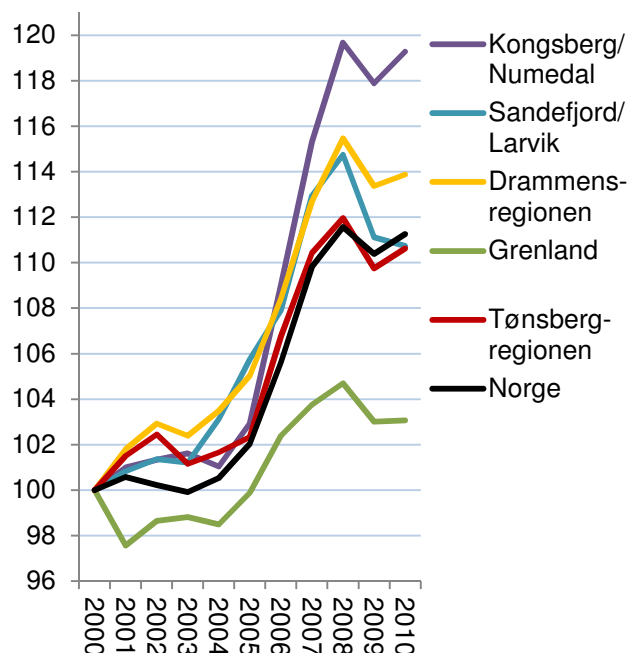

Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

Arbeidsplassutvikling i regionene

Sandefjord/Larvik hadde sterk arbeidsplassvekst fram til 2008, men har de to siste årene hatt stor nedgang i antall arbeidsplasser. 2008 var et år der de fleste regionene mistet arbeidsplasser, men de fleste hadde igjen vekst i 2009. Tønsbergregionen har tidligere hatt svakere arbeidsplassvekst enn Sandefjord, og hadde også nedgang i 2008. Tønsbergregionen hadde imidlertid vekst i 2009. Resultatet er at veksten fra 2000 til 2010 har vært lik i de to regionene.

Kongsberg/Numedal og Drammensregionen har hatt sterkere vekst enn Vestfoldregionene, mens Grenland har hatt liten vekst i arbeidsplasser.

Figur 12: Arbeidsplassutvikling i regionene i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 13 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

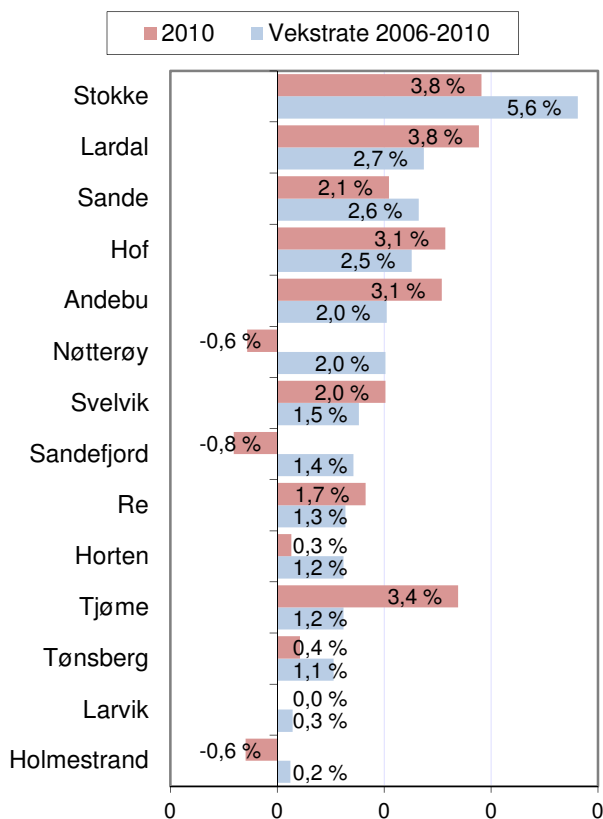
Det er Stokke som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Vestfold, med en vekstrate på 5,6 prosent årlig de siste fem årene.

Lardal, Sande og Hof og Andebu har alle hatt en årlig vekstrate på over 2,5 prosent.

Både Stokke og Lardal har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 3,8 prosent i 2010. Lardal, Tjøme, Hof og Andebu har også hatt en årlig vekstrate på over tre prosent i 2010.

Bare en kommune har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i 2010. Dette er Holmestrand, som har mistet 0,6 prosent av arbeidsplassene. Holmestrand er kommunen i Vestfold med lavest vekst de siste fem år.

Ingen kommuner i Vestfold har færre arbeidsplasser i 2010 enn i 2000.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i prosent for 2010, og årlig vekstrate for de siste fem årene.

Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunkturerne kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Vestfold har hatt litt høyere vekst enn landsgjennomsnittet i offentlig sektor. Veksten på landsbasis har vært på 12,6 prosent, mens den har vært på 13,4 prosent i Vestfold.

Veksten i private arbeidsplasser i Vestfold lå over landsgjennomsnittet fra 2002 til 2008, men Vestfold mistet mange av de private arbeidsplassene i 2008 og 2009. Fra 2000 til 2010 har antall arbeidsplasser i næringslivet i Vestfold økt med 9,1 prosent, mot 10,7 prosent på landsbasis. Den svakere arbeidsplassveksten i Vestfold skyldes derfor nedgang i private arbeidsplasser.

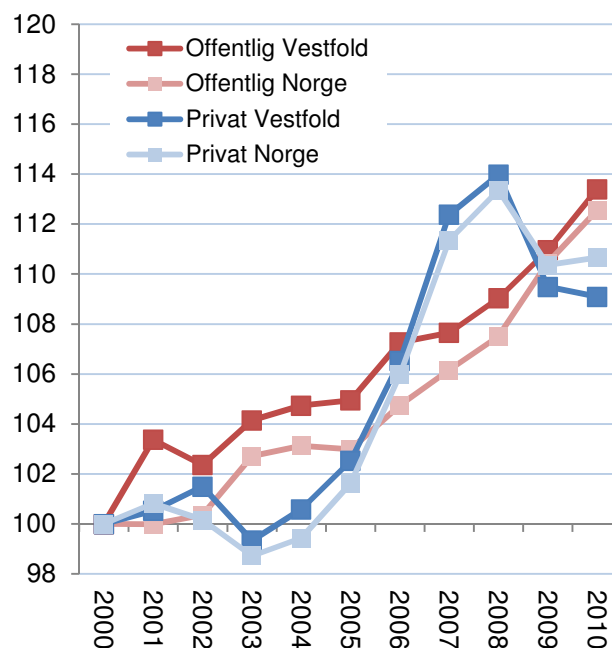
Offentlig sektor

I figur 15 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlig, fylkeskommunal og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunen til staten det året.

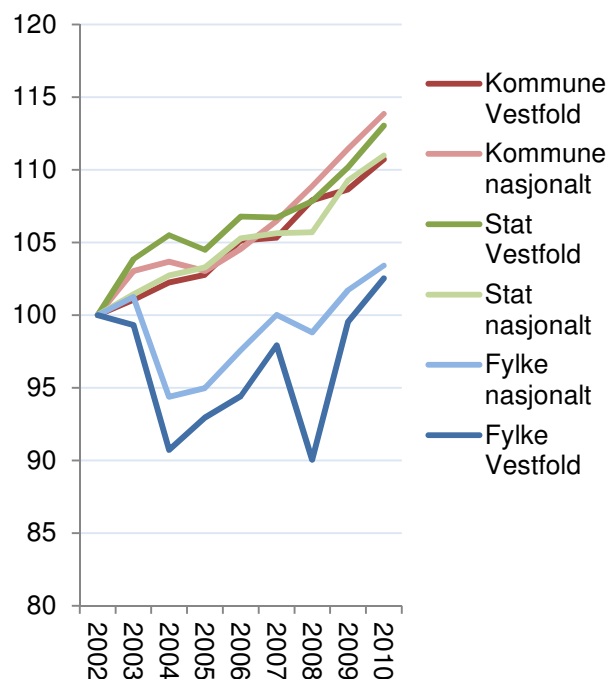
Vestfold har hatt høyest vekst i statlige arbeidsplasser. Denne veksten har vært sterkere enn på landsbasis. Det har blitt 1081 nye arbeidsplasser i statlig sektor i Vestfold.

Det har vært en svakere vekst i kommunale arbeidsplasser i Vestfold sammenliknet med landet ellers. Det er likevel den offentlige sektoren som har gitt flest nye arbeidsplasser, det har blitt 1905 nye arbeidsplasser i Vestfold siden 2000. Dette gir en vekst på 10,7 prosent, mens veksten på landsbasis har vært på nærmere 14 prosent.

Vestfold har hatt en liten vekst i antall arbeidsplasser i fylkeskommunen. Dette betyr ikke så mye, fordi det bare var 2168 arbeidsplasser i fylkeskommunen i utgangspunktet. Veksten har bare vært på 55 arbeidsplasser.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Vestfold og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Vestfold og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

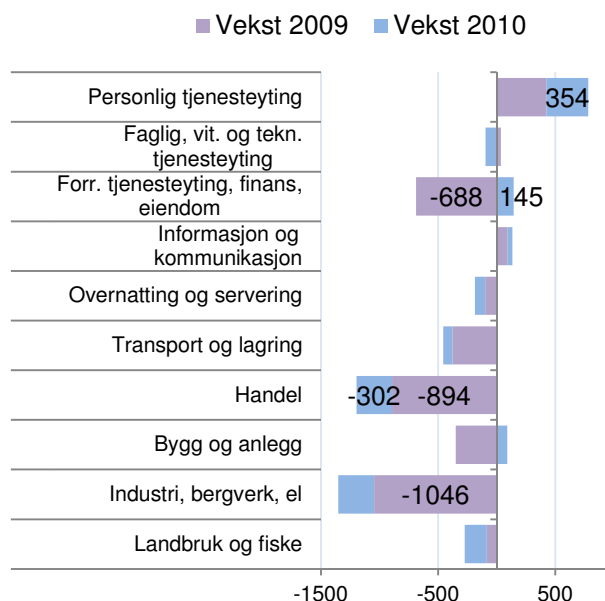
Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Vestfold er vist i figur 16.

Det har vært høyest vekst i antall arbeidsplasser innen personlig tjenesteyting i 2010. Antall arbeidsplasser i personlig tjenesteyting i Vestfold økte med 354 i 2010.

Utenom personlig tjenesteyting var det vekst i tre bransjer. Det ble 145 flere arbeidsplasser innen forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom, 90 i bygg og anlegg og 43 i informasjon og kommunikasjon.

De andre bransjene i Vestfold hadde nedgang i antall arbeidsplasser. Størst nedgang var det i industrien og i handel, som mistet over 300 arbeidsplasser hver. Disse bransjene mistet også mange arbeidsplasser i 2009.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Vestfold i 2009 og 2010.

Relativ vekst i bransjer

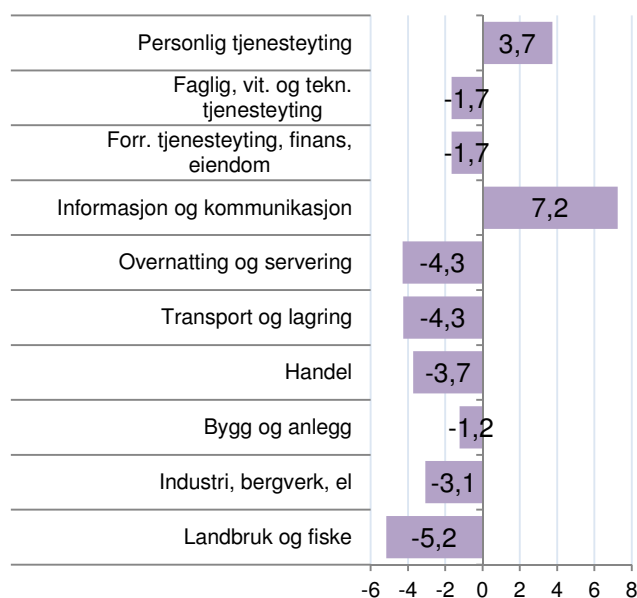
For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Vestfold i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Vestfold i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

Vestfold har hatt en spesielt god utvikling i informasjon og kommunikasjon sammenliknet med resten av landet. Bransjen hadde sterk nedgang på landsbasis i 2009, mens antall arbeidsplasser økte i Vestfold.

Vestfold har også hatt bedre vekst enn landet i personlig tjenesteyting. Denne bransjen har hatt sterk vekst på landsbasis, men veksten har vært enda sterkere i Vestfold.

I de andre bransjene har Vestfold hatt svakere vekst enn landsgjennomsnittet.

Vestfold har spesielt hatt svak utvikling i bransjene landbruk og fiske, overnatting og servering, transport og lagring, handel og innen industri.

Figur 17: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Vestfold og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

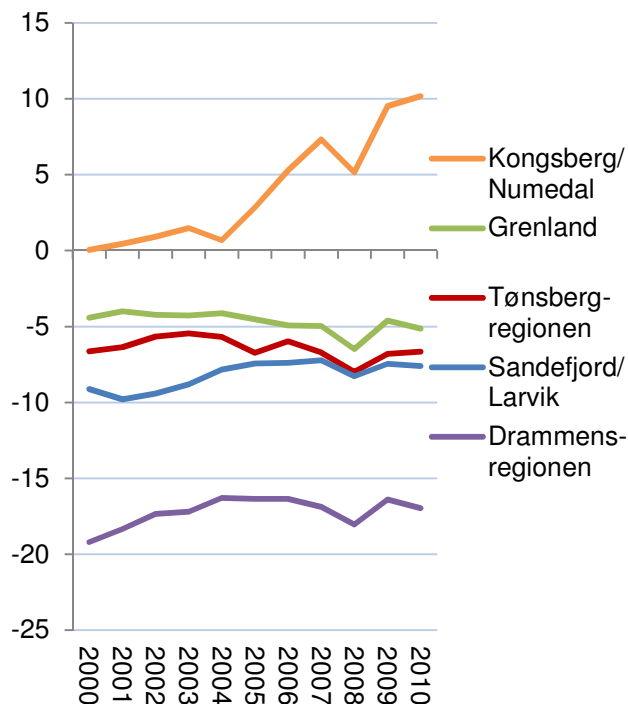
Pendling i regionene

Begge regionene i Vestfold har netto utpendling. Det gjelder de fleste regionene på Østlandet, og er et resultat av at Oslo har en netto innpendling på over 100 000 arbeidstakere.

Regionene i Vestfold har hatt en netto utpendling på mellom fem og ti prosent i alle årene siden 2000. Tønsbergregionen hadde i 2010 en netto utpendling på 6,7 prosent av sysselsettingen. I Sandefjord/Larvik var nettoutpendlingen på 7,6 prosent i 2010.

Drammensregionen har til sammenligning vesentlig høyere netto utpendling, med over 16 prosent hvert eneste år.

Kongsberg/Numedal er av de få regionene på Østlandet med netto innpendling. Her har innpendlingen økt mye de siste årene.

Figur 18: Nettoutpendling i prosent av sysselsettingen i regionene i perioden 2000-2010.

Nettopendling i kommunene

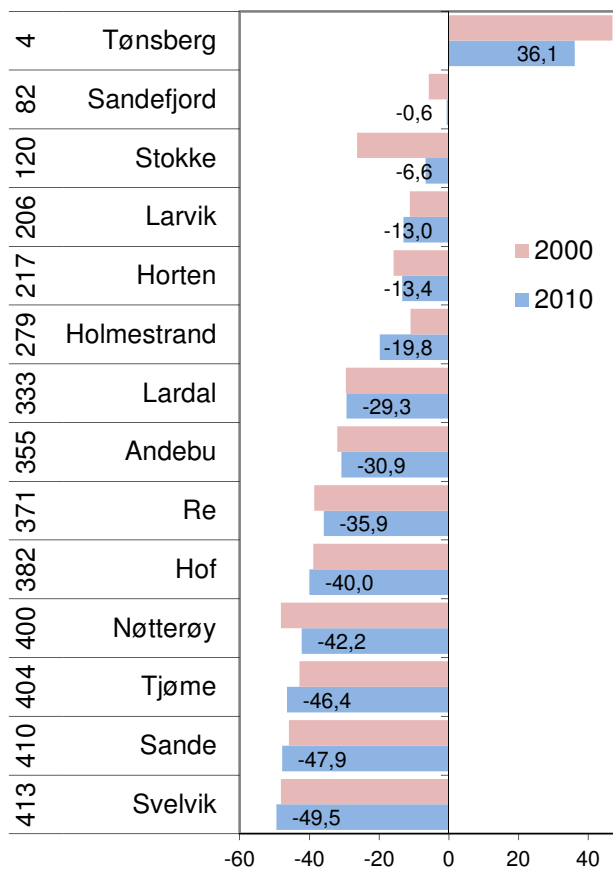
Av kommunene i Vestfold er det kun én kommune som hadde overskudd av arbeidsplasser i 2010, men denne har til gjengjeld veldig høy innpendling. Tønsberg hadde netto innpendling på 36,1 prosent i 2010. Bare tre andre regioner i landet hadde høyere nettoinnpendling i 2010. Nettoinnpendlingen til Tønsbergregionen har blitt lavere siden 2000, da den var på 46,9 prosent.

Arbeidsmarkedet i Tønsberg er viktig for bosettingen i kommunene rundt, vi kan se at mange av de mindre kommunene i Vestfold har høy utpendling.

Svelvik er den kommunen som har høyest netto utpendling. Her tilsvarer utpendlingen nærmere halvparten av sysselsettingen.

Hof, Nøtterøy, Tjøme og Sande har også over 40 prosent utpendling.

Sandefjord har nesten balanse i inn- og utpendling i 2010.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Vestfold i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Sandefjord/Larvik har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av de to regionene i Vestfold, men forskjellen er ikke stor. Sandefjord/Larvik hadde en arbeidsmarkedsintegrasjon på 38,2 prosent i 2010, og var regionen med 21. høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet dette året. Tønsbergregionen hadde en arbeidsmarkedsintegrasjon på 33,3 prosent, og var på 30. plass i landet i 2010.

I begge regionene har arbeidsmarkedsintegrasjonen gått opp siden 2000.

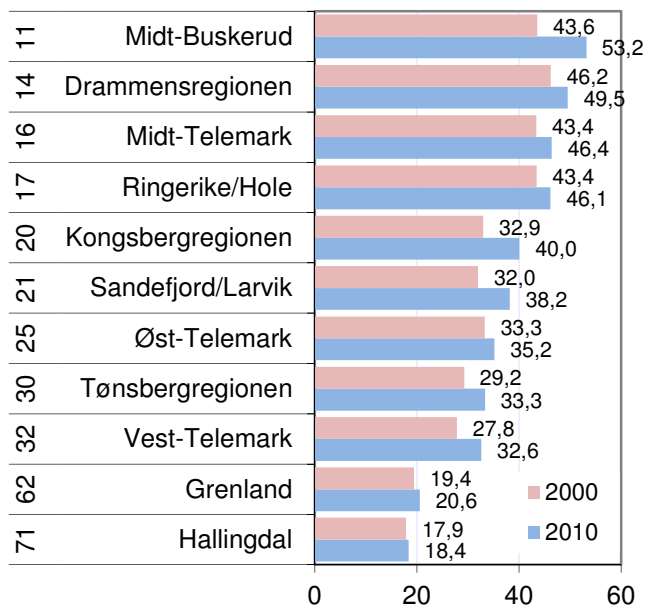
Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Stokke er den kommunen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Vestfold. Andebu, Nøtterøy og Hof har også høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Alle disse kommunene har en arbeidsmarkedsintegrasjon på over 100 prosent. Dette er mindre kommuner i nærheten av Tønsberg.

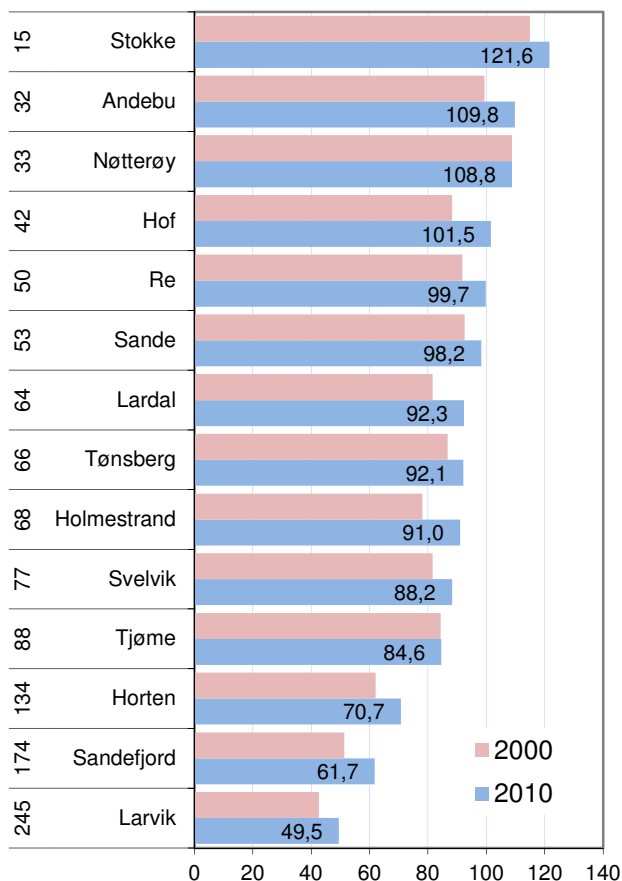
Vestfold skiller seg geografisk en del fra de fleste fylkene i landet, med stort sett korte avstander til gode arbeidsmarked. Derfor har mange kommuner høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Av de 14 kommunene i Vestfold, er 11 blant de 100 i landet med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, mens kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av næringsutviklingen i egen kommune.

Larvik er den eneste kommunen i Vestfold som har under middels arbeidsmarkedsintegrasjon blant de 430 kommune i landet.

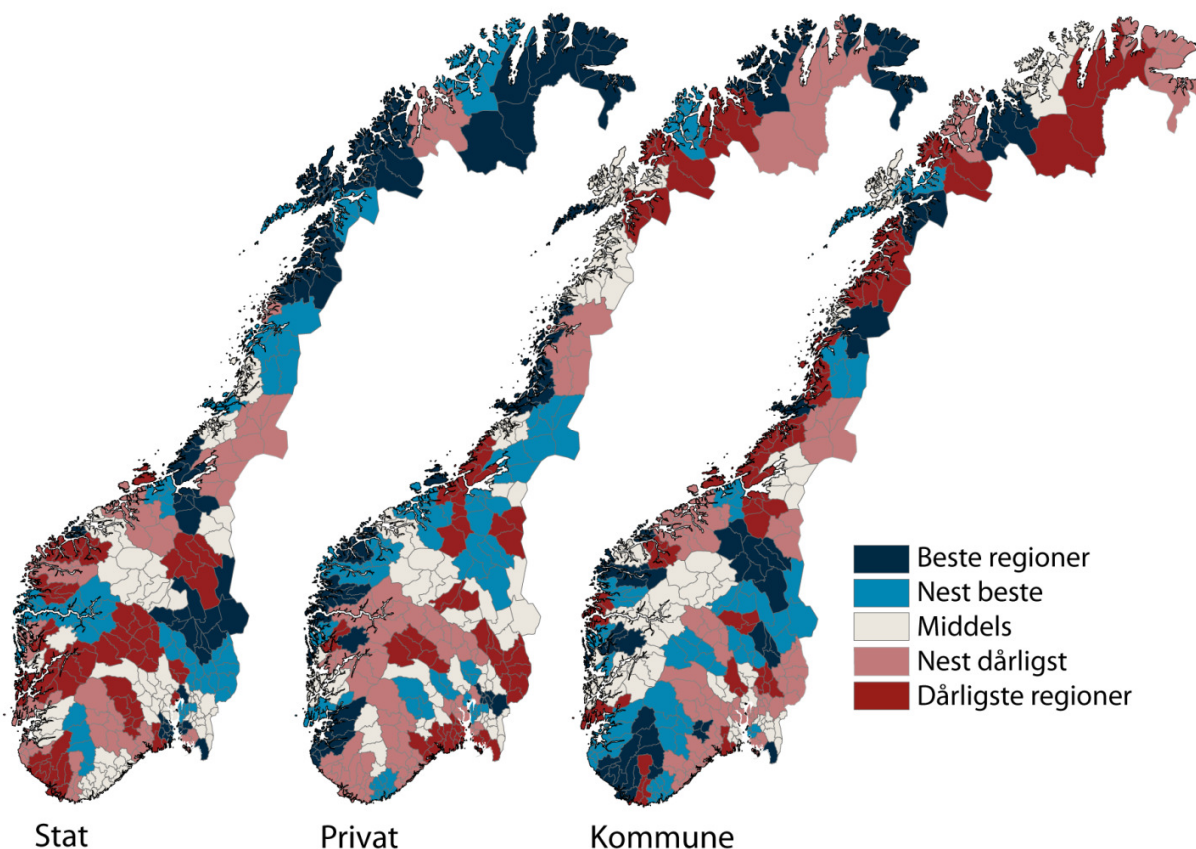
Figur 20: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i BTV i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Vestfold i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 22: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høyskole/universitet.

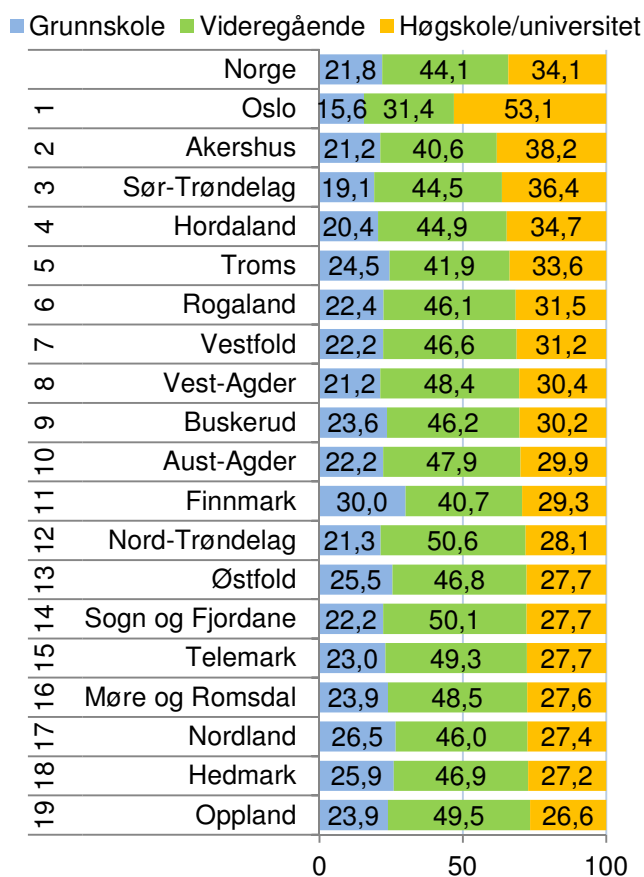
I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den delen av befolkningen som er sysselsatt etter utdanningsnivået.

Oslo har det klart høyeste utdanningsnivået av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høyskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. Det er bare fire fylker som har høyere andel av høyskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen. Det er fordi de nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av det høye utdanningsnivået i Oslo.

Hedmark og Oppland har lavest andel høyere utdannede av alle fylkene.

Vestfold ligger litt over middels blant fylkene på en sjuendeplass når vi rangerer fylkene etter andel med høyskole/universitetsutdanning. 31,2 prosent av den sysselsatte befolkningen i Vestfold har høyere utdanning, mot 34,1 prosent på landsbasis.

Figur 23: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdannelse i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

Utdanningsnivå i regionene

Av regionene i BTV er det Kongsberg/Numedal og Tønsbergregionen som har høyest andel med høgskole- eller universitets-utdanning. De er med blant de ti regionene i landet med høyest andel høyt utdannede.

I Tønsbergregionen har 33,7 prosent av de sysselsatte høyere utdanning. Dette er tiende best i landet, men likevel under den nasjonale andelen på 34,1 prosent. Noen få regioner trekker landssnittet opp. Av regionene i BTV er det kun Kongsberg/Numedal som har høyere andel høyt utdannede enn landsgjennomsnittet.

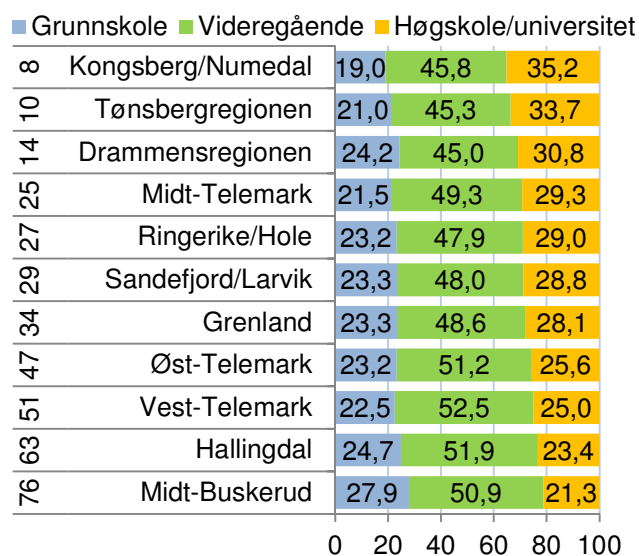
Sandefjord/Larvik har middels andel høyere utdannede sammenliknet med regionene i BTV, og er nummer 29 i landet. Sandefjord/Larvik har 28,8 prosent høyere utdannede blant befolkningen som er sysselsatt.

Utdanningsnivå i kommunene

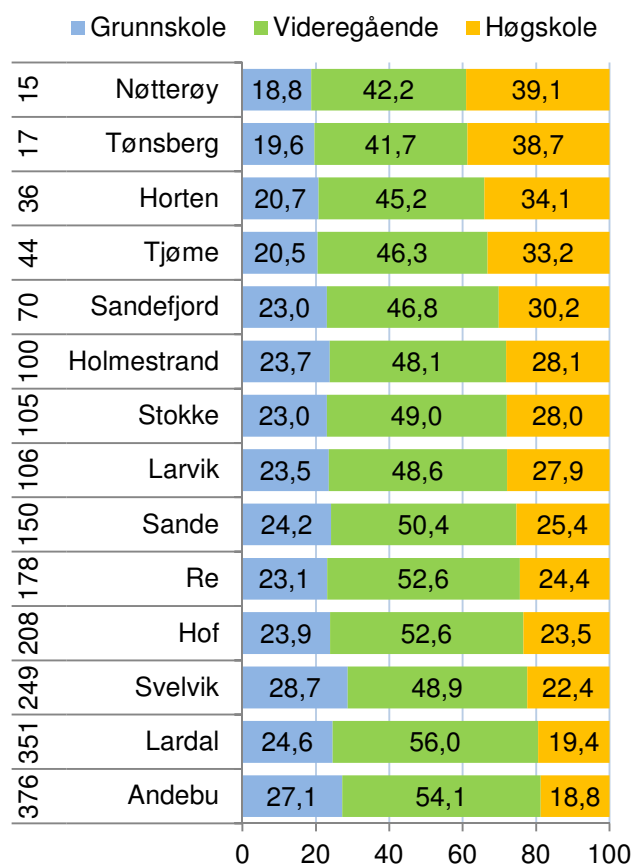
Nøtterøy og Tønsberg har den høyeste andelen høyt utdannede i befolkningen av kommunene i Vestfold. Her er andelen av den sysselsatte befolkningen med høyere utdanning nesten 40 prosent. De er blant de 20 kommunene i landet med høyest andel høyt utdannede.

Horten er på tredjeplass i fylket, med en andel høyere utdannede på 34,1 prosent.

Andebu og Lardal har en andel av de sysselsatte med høyere utdanning under 20 prosent. Det er ganske lavt, og disse kommunene er rangert som nummer 351 og 376 av de 430 kommunene i landet.

Figur 24: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i BTV i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Figur 25: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i kommunene i Vestfold i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

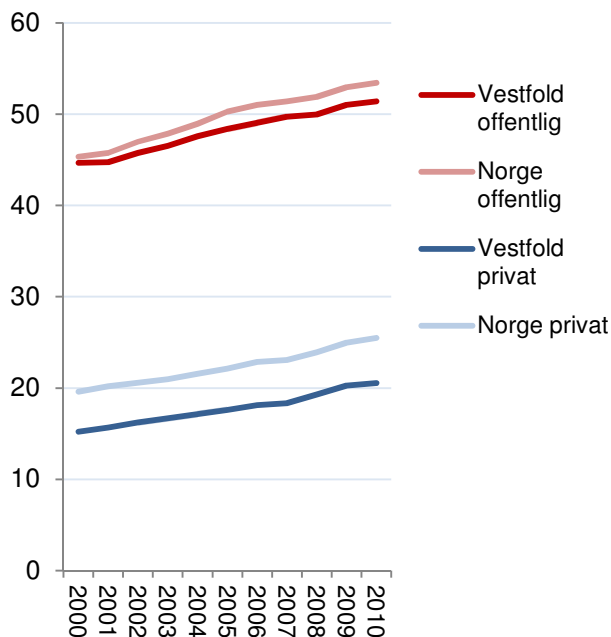
Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor, siden 2000.

I Vestfold er andelen med høyere utdanning lavere enn det nasjonale nivået både i privat og offentlig sektor. Nivået i offentlig sektor er bare litt under nivået på landsbasis, men har utviklet seg svakere relativt til resten av landet. Nivået for andel med høyere utdanning i privat sektor er klart under nivået på landsbasis.

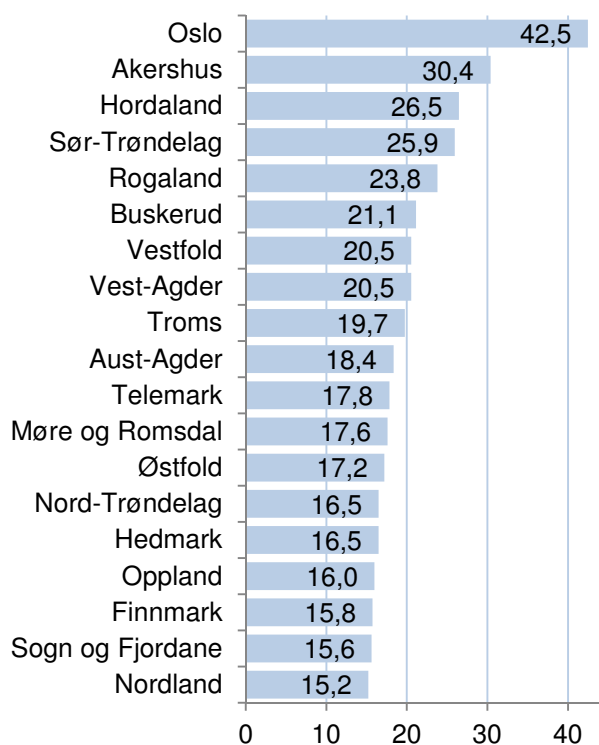
Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel høyere utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en andel med høyere utdanning på 30,4 prosent. Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland kommer på de neste plassene, før det er et lite hopp ned til Buskerud og Vestfold

Næringslivet i Vestfold har en andel høyt utdannende arbeidstakere på 20,5 prosent. Det er sjuende høyest av fylkene, men likevel under andelen i Norge. Det er spesielt den høye andelen i Oslo som drar snittet opp.

Figur 26: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Vestfold og Norge i perioden 2000-2010.

Figur 27: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

Næringslivet i regionene

Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i BTV er vist i figur 28.

I BTV skiller Kongsberg/Numedal seg ut med en svært høy andel ansatte med høy utdanning. Kongsberg/Numedal er nummer tre i landet, etter Akershus Vest og Oslo når det gjelder andel høyere utdannede i næringslivet.

Tønsbergregionen er rangert som nummer 11 av de 83 regionene i landet når det gjelder andel ansatte med høyere utdanning i privat sektor.

Drammensregionen kommer også høyt opp, og er nummer 14 for andel høyere utdannede i næringslivet.

Sandefjord/Larvik er nummer 15. Det er dermed ganske likt nivå mellom regionene i Vestfold.

Kommunene

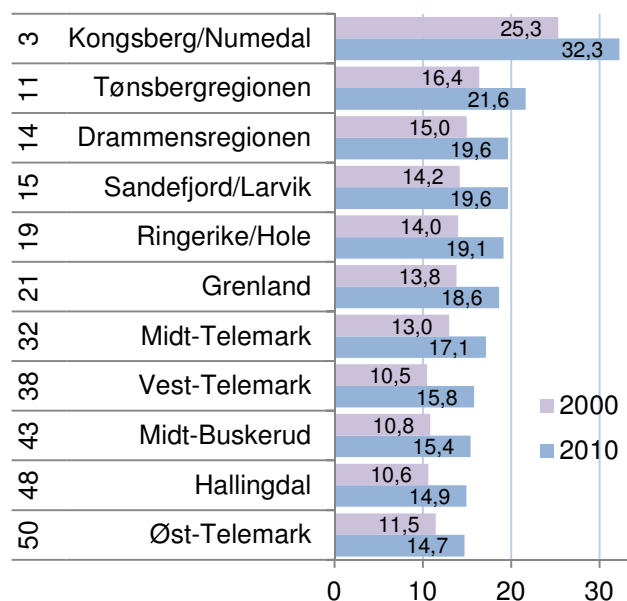
I figur 29 er utdanningsnivået i næringslivet i kommunene i Vestfold vist.

Horten har den klart høyeste andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet av kommunene i Vestfold. 26 prosent av arbeidsplassene i næringslivet i Horten er arbeidstakere med høyere utdanning. Dette plasserer Horten blant de ti kommunene i landet med høyest andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet.

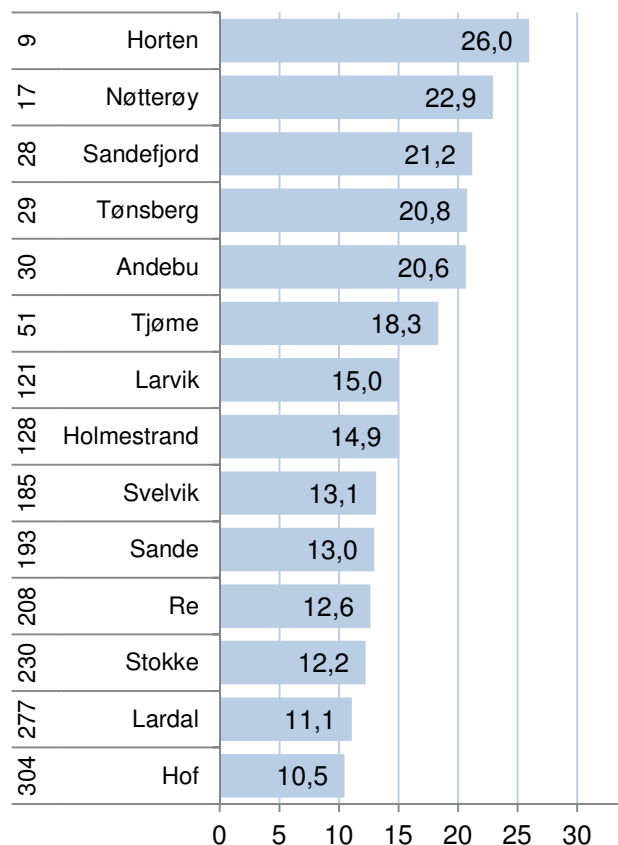
Nøtterøy, Sandefjord, Tønsberg og Andebu er også inne blant de 50 kommunene i landet med høyest andel høyt utdannede.

Larvik er forholdsvis beskjedent plassert som by, med sin 121. plass.

Stokke, Lardal og Hof er eneste kommuner hvor andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet er under middels.

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i regionene i BTV i 2000 og 2010. Rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for 2010 til venstre.

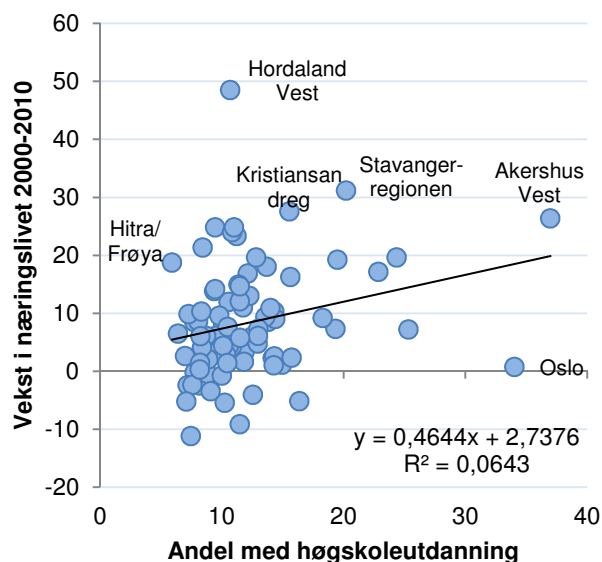

Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Vestfold i 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

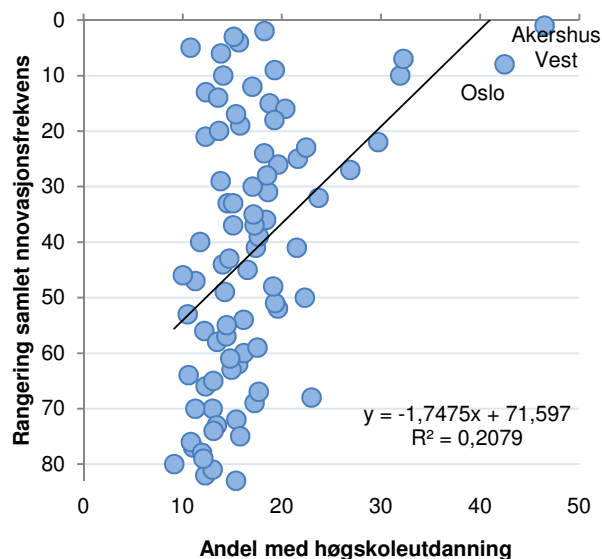
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 30: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 30, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 31: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 31 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekrevede næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Vestfold

I figur 32 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Vestfold og Norge har beveget seg siden 2001.

Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

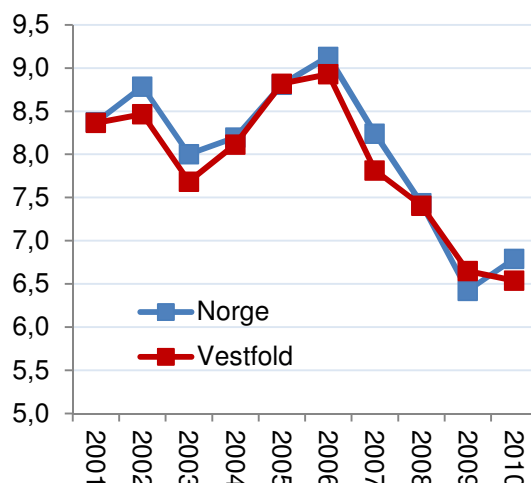
Etableringsfrekvensen i Vestfold har i store trekk fulgt utviklingen nasjonalt etter 2000, og har vekslet på å ligge over og under frekvensen på landsbasis. I 2010 sank imidlertid etableringsfrekvensen i Vestfold, mens etableringsfrekvensen steg på landsbasis.

Etableringsfrekvens i fylkene

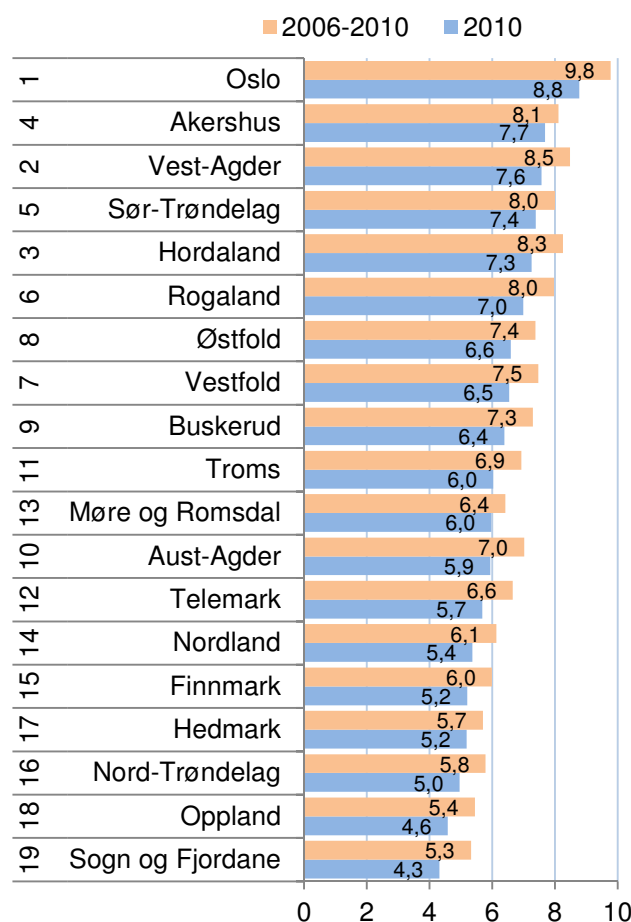
I figur 33 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt siste fem år vist. Det er ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Vestfold er nummer åtte av 19 fylker for etableringsfrekvensen i 2010. I 2009 var Vestfold nummer fem av fylkene

Vestfolds rangering for siste fem år er sju.

Figur 32: Etableringsfrekvens i Vestfold og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 33: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

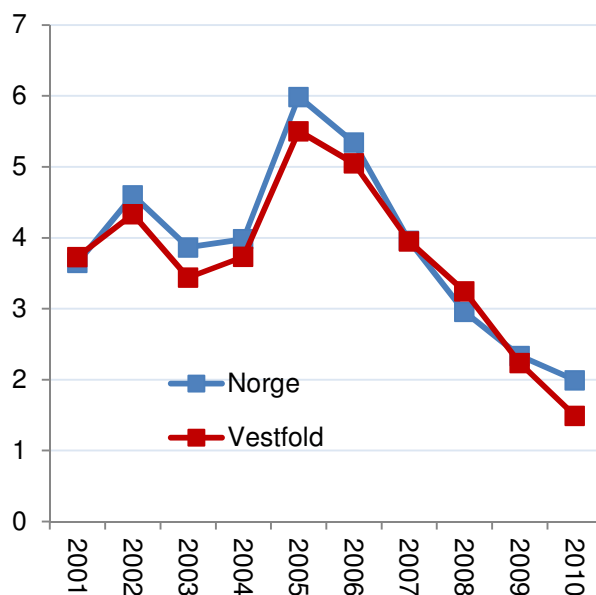
Vekst i antall foretak

I figur 34 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Vestfold hadde en større nedgang i vekst i antall foretak i 2010 enn ellers i landet. Vestfold er rangert som nummer 11 av fylkene når det gjelder vekst i antall foretak i 2010. For veksten siste fem år er rangeringen nummer sju.

Figur 34: Årlig vekst i antall foretak i Vestfold og Norge i perioden 2001-2010.

Bransjejustert etableringsfrekvens

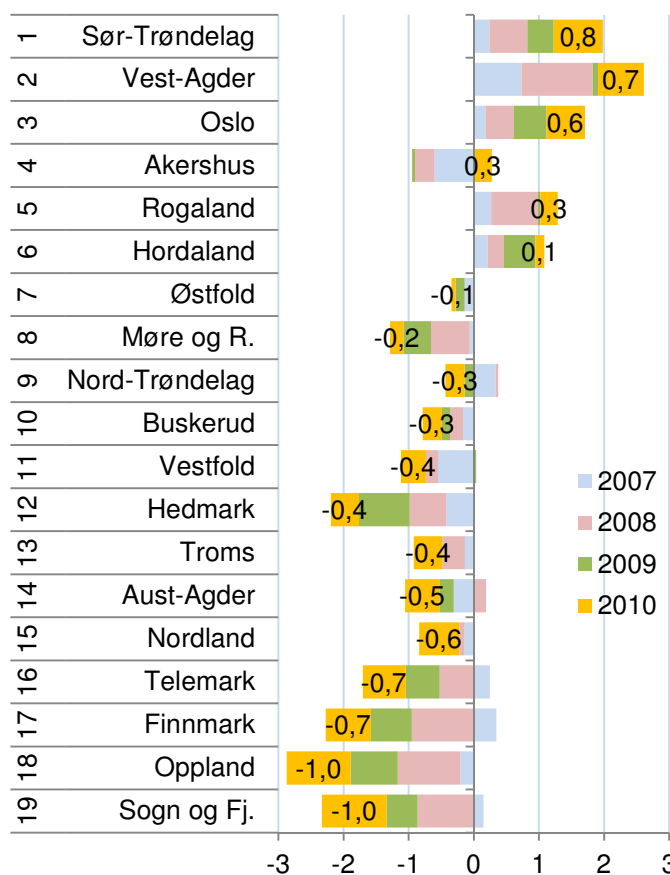
Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Vestfold er helt nede på 11. plass i 2010. Etableringsfrekvensen i Vestfold var 0,4 prosent lavere enn bransjestrukturen tilsier.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjejustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjejustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkning har bedre bransjejustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet.

Med den gode befolkningsveksten i Vestfold ville en kanskje forvente at etableringsfrekvensen var høyere.

Figur 35: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Fylkene er rangert etter bransjejustert etableringsfrekvens for 2010.

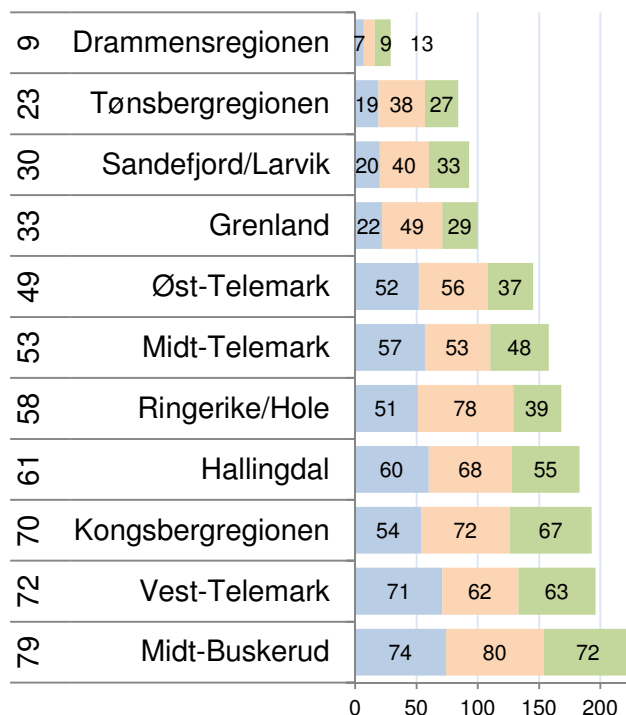
Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorerne sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Drammensregionen kommer best ut på etableringsindeksen av regionene i BTV, og er nummer ni av de 83 regionene i landet i 2010, som er samme plassering som året før. Vestfoldkommunene Sande og Svelvik er med i Drammensregionen.

Etter Drammensregionen kommer regionene langs kysten i rekkefølge: Tønsbergregionen, Sandefjord/Larvik og Grenland.

■ Frekvens ■ Bransjejustert ■ Vekst

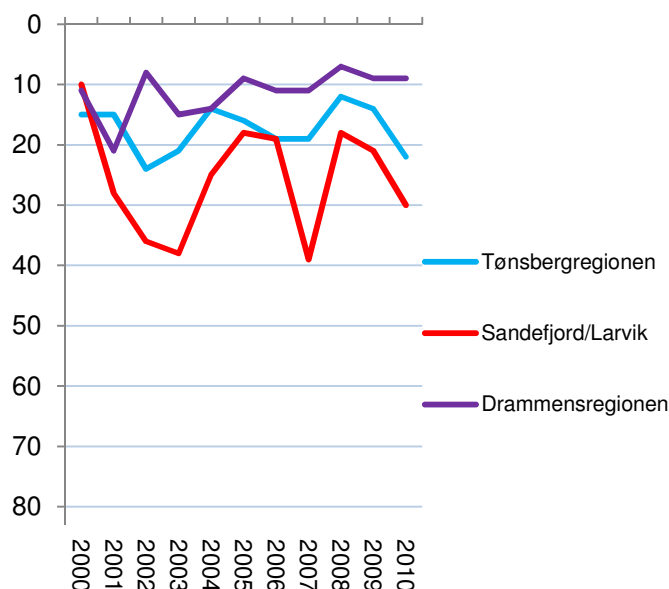
Figur 36: Etableringsindeksen for regionene i BTV. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 37 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

Drammensregionen har stort sett alltid ligget over Tønsbergregionen, og Sandefjord/Larvik har vært lavere rangert enn Tønsbergregionen i hele perioden. Sandefjord/Larvik har hatt varierende resultat, og var helt nede på 37. plass i 2007. Vestfoldregionene har en gunstig næringsstruktur, god befolkningsvekst og er folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette gir gode betingelser for høy etableringsfrekvens. Både Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik har falt på rangeringen på etableringsindeksen de siste to årene. Regionene i Østfold har alle gjort det bedre det siste året.

Den relative tilbakegangen på etableringsindeksen forsterker bildet vi fikk i befolkningskapitlet. Vestfold var et av de beste vekstfylkene for ti år siden, men har i de siste årene ikke gjort det så bra som tidligere.

Figur 37: Regionenes utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

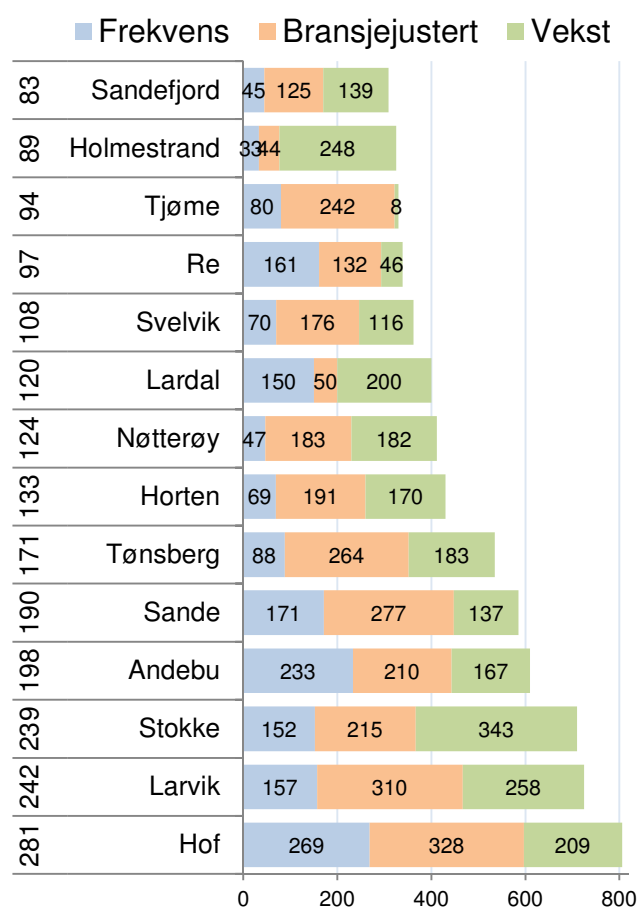
Etableringsindeksen for kommunene

Sandefjord ble beste kommune på etableringsindeksen 2010 av kommunene i Vestfold. Rangeringen til Sandefjord ble imidlertid ikke bedre enn nummer 83 av 430 kommuner.

Holmestrand, Tjøme og Re kom også blant de 100 beste kommunene i landet.

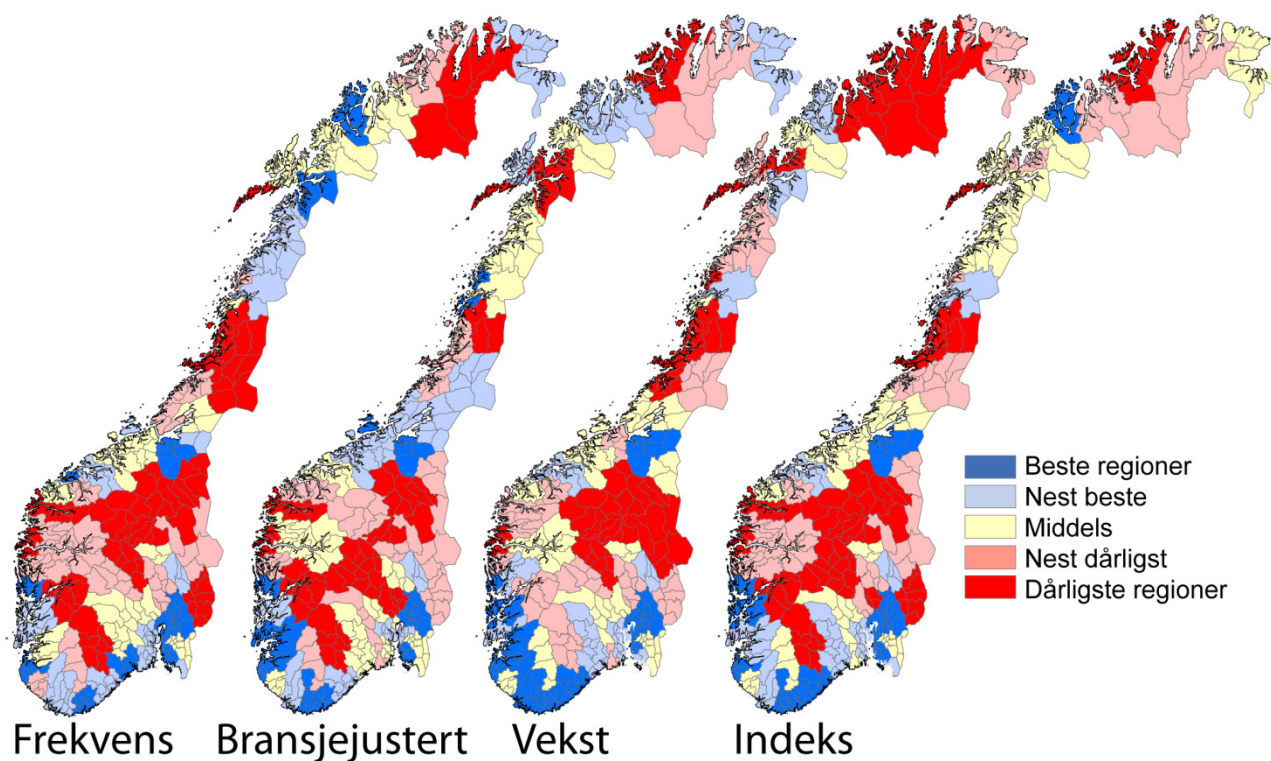
Nøtterøy er den kommunen i Vestfold som har gjort det best siden 2000, men ble bare nummer 124 i 2010.

Tønsberg og Larvik fikk svake resultater til dem å være. Larvik har aldri blitt rangert så lavt, mens Tønsberg fikk sin nest svakeste plassering noensinne i 2010.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Vestfold. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 39: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hitra/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

Andel lønnsomme foretak i Vestfold lå over landsgjennomsnittet fram til 2006, men har deretter ligget rundt landsgjennomsnittet. I 2010 hadde 67,1 prosent av foretakene i både Vestfold og i Norge overskudd. I 2009 lå Vestfold så vidt litt under landsgjennomsnittet

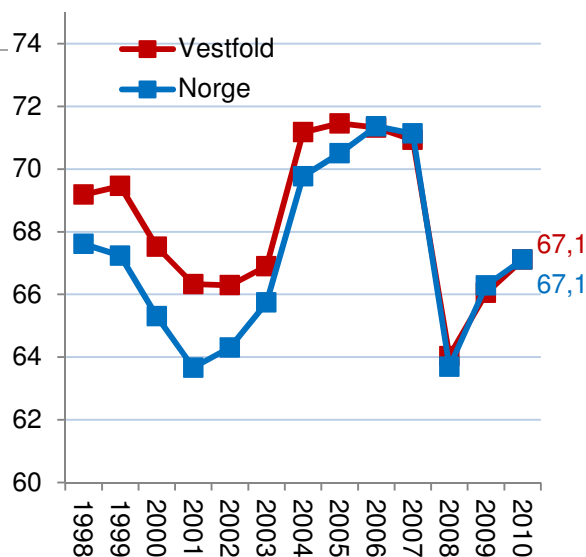
Lønnsomhet i fylkene

Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo og Hordaland, mens Buskerud er på fjerdeplass.

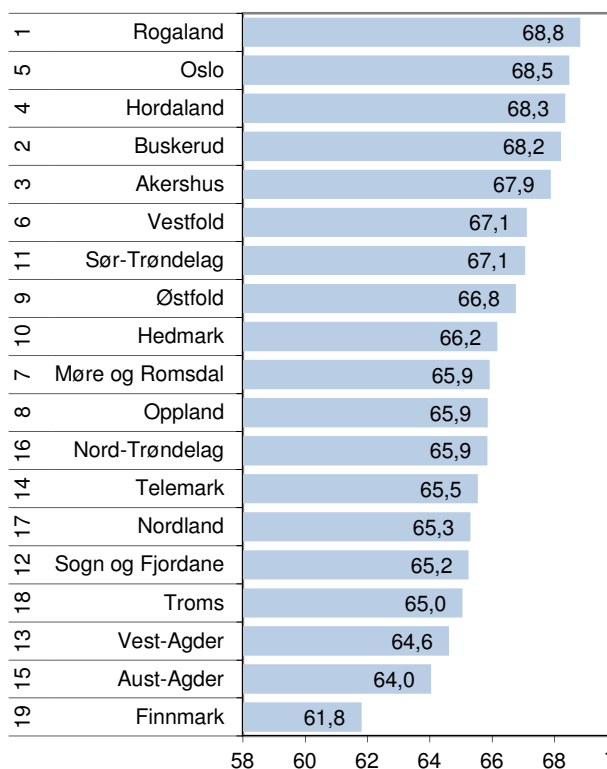
Vestfold ble rangert som nummer seks av fylkene, til tross for en lønnsomhet lik gjennomsnittet i landet. Fylkene på toppen har mange foretak med høy lønnsomhet, og drar snittet opp.

Finmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, har Vestfold samme rangering; som nummer seks av 19 fylker.

Figur 40: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Vestfold og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

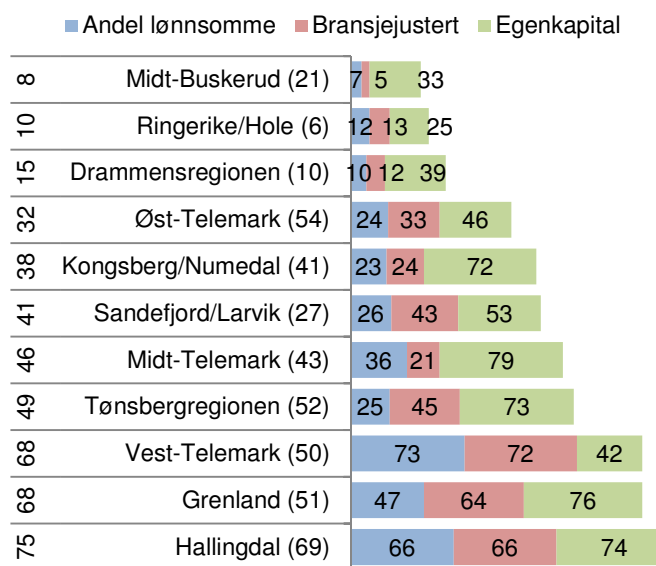
Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Sandefjord/Larvik kommer ut middels på lønnsomhetsindeksen for 2010, som nummer 41 av 83 regioner i landet. For siste fem år gjør regionen det imidlertid betydelig bedre, der de rangeres som nummer 27 i landet.

Tønsbergregionen kommer ut litt under middels, som nummer 49 for 2010. For siste fem år er Tønsbergregionen nummer 52.

Begge regionene gjør det bra for andel lønnsomme bedrifter i 2010, der de kommer ut som nummer 25 og 26 av de 83 regionene i landet. Tønsbergregionen gjør det spesielt svakt for egenkapital.

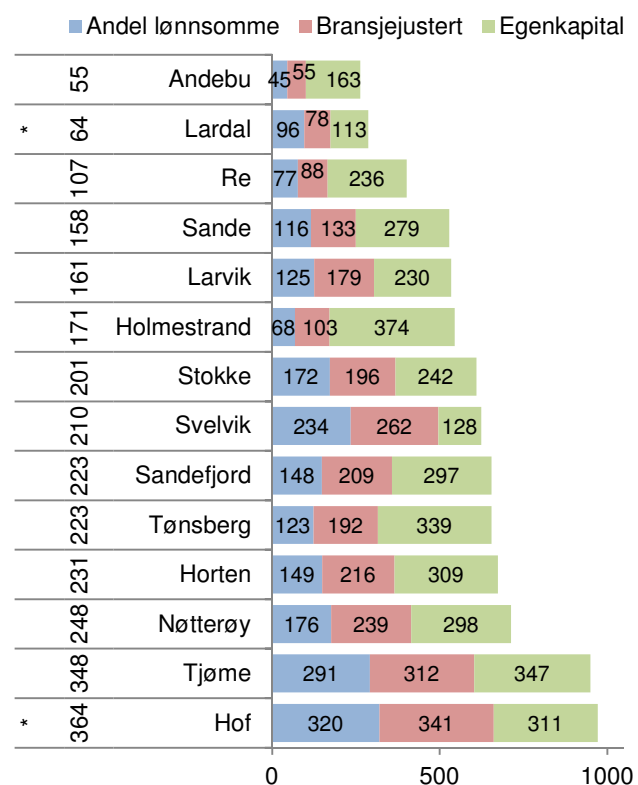
Figur 42: Lønnsomhetsindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Andebu er den kommunen i Vestfold som hadde best lønnsomhet i næringslivet i 2010, og var nummer 55 i landet. Lardal kom på 64. plass. Dette er imidlertid små kommuner med få regnskap, hvor andelen lønnsomme foretak lett kan variere sterkt fra år til år. Lardal hadde bare 60 regnskapspliktige foretak i 2010. Både Andebu og Lardal har imidlertid hatt flere år med høy lønnsomhet.

Av de store kommunene, kommer Larvik ut over middels, på plass nr 161, mens Sandefjord og Tønsberg kommer ut litt under middels.

Hof kom aller sist i fylket, og var nummer 364 av 430 kommuner i landet.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Vestfold. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

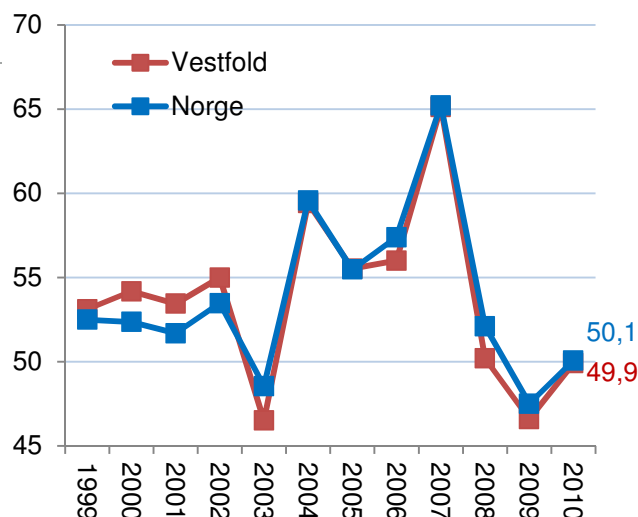
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Vestfold hadde høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet tidlig i perioden, men har hatt lavere vekst enn landsgjennomsnittet de siste årene. I 2010 hadde 49,9 prosent av foretakene i Vestfold omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i fylkene

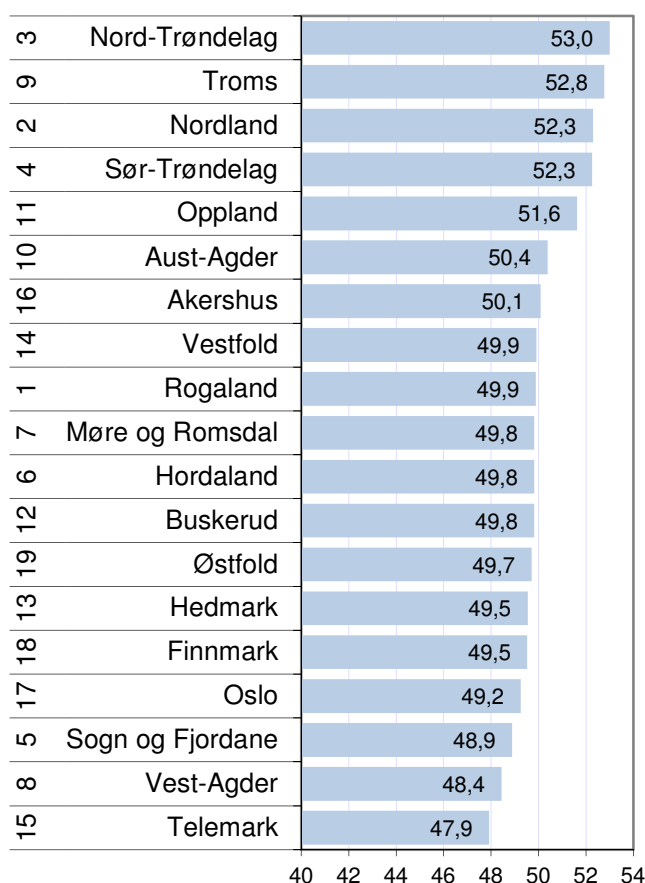
Nord-Trøndelag, Troms og Nordland kom på topp for andel vekstforetak i 2010. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt ganske høy andel vekstforetak de siste fem årene.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Vestfold er nummer åtte av fylkene i 2010. For de fem siste årene samlet er Vestfold nummer 14.

Figur 44: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Vestfold og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

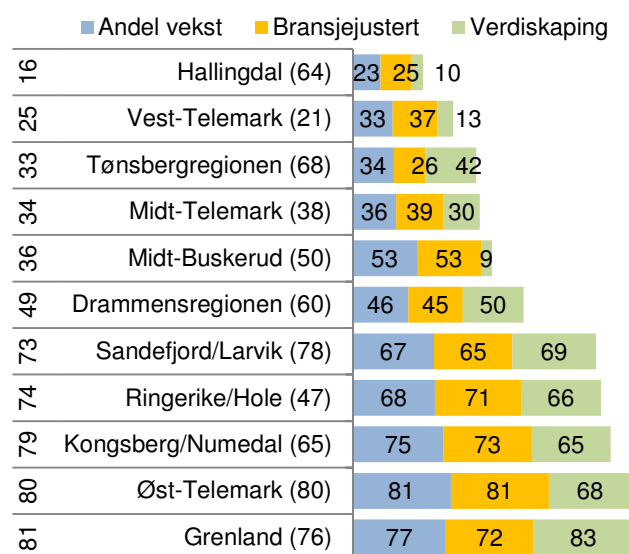
Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Hallingdal kommer best ut på vekstindeksen for 2010, og er nummer 16 av de 83 regionene i landet.

Tønsbergregionen ble nummer 33 for 2010. Dette er en forbedring fra årene før. For siste fem år rangeres regionen som nummer 68.

Sandefjord/Larvik gjør det adskillig dårligere. Regionen rangeres som nummer 73 av 83 regioner i 2010, og som nummer 78 for siste fem år.

Figur 46: Vekstindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

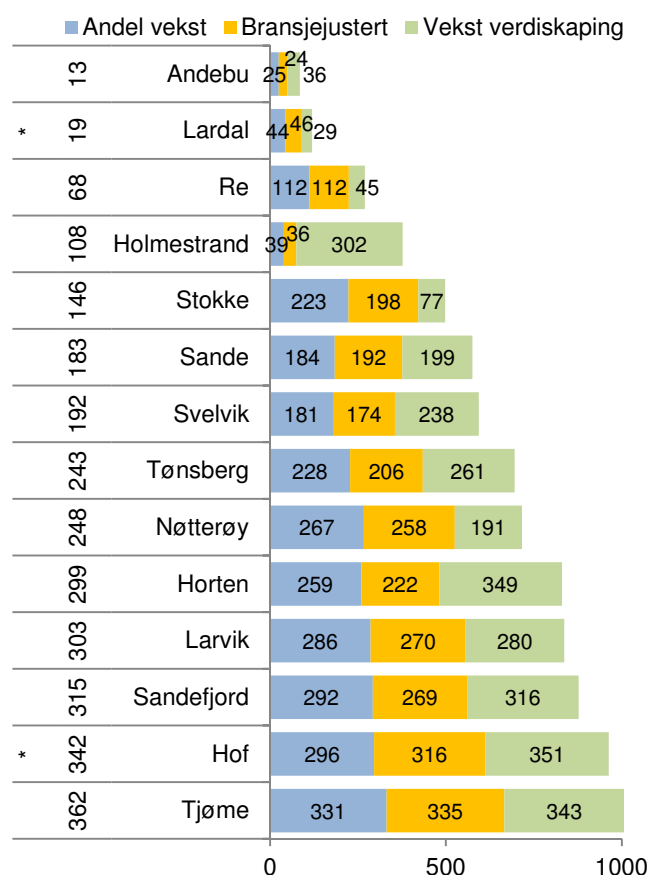
Vekst i kommunene

Andebu kom best ut på vekstindeksen av kommunene i Vestfold i 2010 som nummer 13 av 430 kommuner. Plasseringene til Andebu har vært høyst varierende de siste årene. Kommunen har få foretak, og derfor svinger resultatene mye fra år til år.

Lardal gjorde det også svært godt med en 19. plass. Også Lardal har få foretak og varierende plasseringer, men har kommet ut bedre enn middels i fire år på rad.

Tønsberg, Larvik og Sandefjord gjorde det alle dårligere enn middels i 2010, og ble henholdsvis nummer 243, 303 og 315.

Tjøme kom dårligst ut i Vestfold i 2010, på plass nummer 362.

Figur 47: Vekstindeksen for kommunene i Vestfold. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyrt kommune med under 100 foretak.

4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også "næringsstetthet".

Kongsberg/Numedal og Hallingdal har høy næringsstetthet, og er blant de ti regionene i landet med mest næringsliv i forhold til folketallet.

Sandefjord/Larvik har også høy næringsstetthet. I 2010 tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 34,1 prosent av antall innbyggere. Dette er en liten oppgang fra 2000.

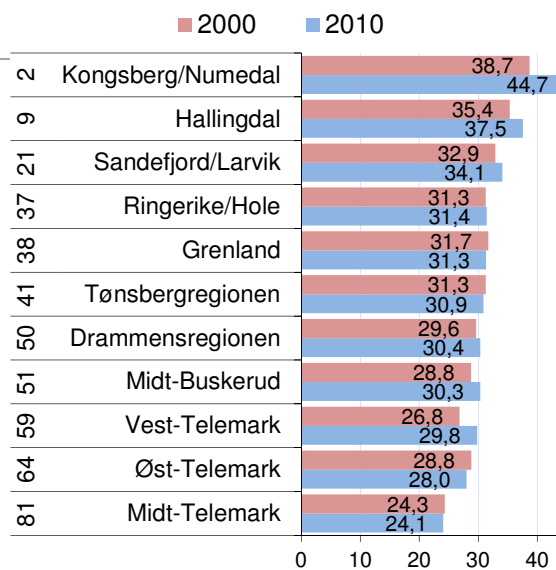
Tønsbergregionen har akkurat litt over middels næringsstetthet. Antall arbeidsplasser tilsvarte 30,9 prosent av antall innbyggere. Andelen var litt større i 2000.

Næringsstetthet i kommunene

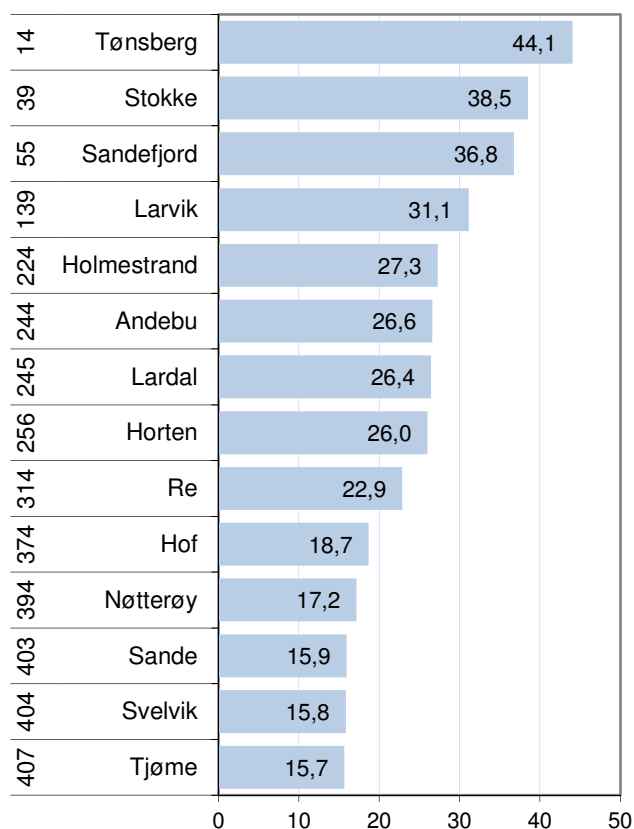
Tønsberg har høyest næringsstetthet av kommunene i Vestfold. Vi så tidligere at Tønsberg hadde overskudd på arbeidsplasser og netto innpendling. Dermed er det mye næringsliv i forhold til folketallet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 44,1 prosent av antall innbyggere i 2010. Kun trettenteen kommune i landet har høyere næringsstetthet.

Stokke og Sandefjord har også forholdsvis høy næringsstetthet. I Stokke utgjør antall arbeidsplasser i næringslivet 38,5 prosent av folketallet, noe som rangerer Stokke som nummer 39 av 83 regioner. Sandefjord er rangert som nummer 55 i landet.

Tjøme, Svelvik og Sande er blant de 27 kommunene i landet med minst næringsliv i forhold til folketallet. Her utgjør antall arbeidsplasser i næringslivet under 16 prosent av folketallet.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i BTV i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Vestfold i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Vestfold kom ut som nummer åtte både for 2010 og for siste ti år. Vestfold har gjort det bra for lønnsomhet og litt bedre enn middels for vekst og nyetableringer.

Vestfolds utvikling

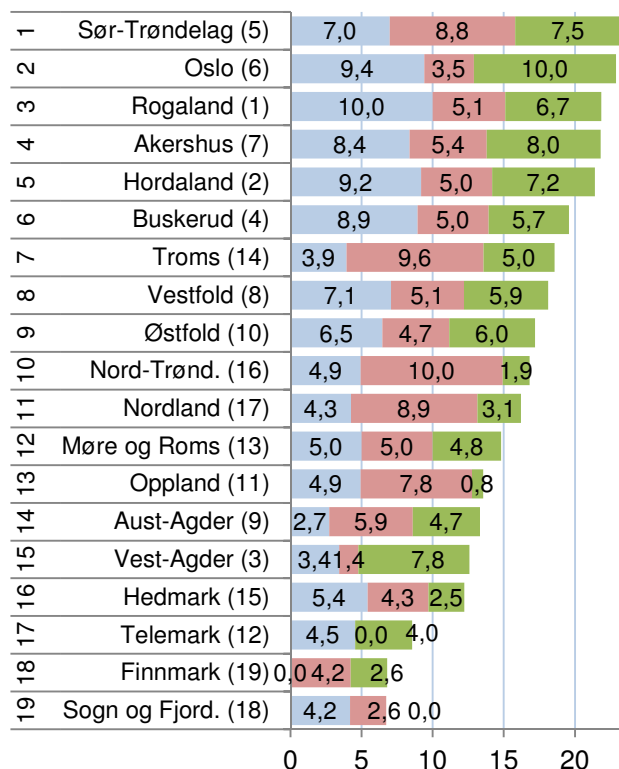
Vestfold hadde sin beste plassering i NæringsNM i 2001, da fylket ble nummer to av de 19 fylkene. Dårligste plassering var i 2003, da Vestfold ble nummer tretten.

Buskerud har gjort det best av disse fire fylkene i de fleste årene, også i 2010.

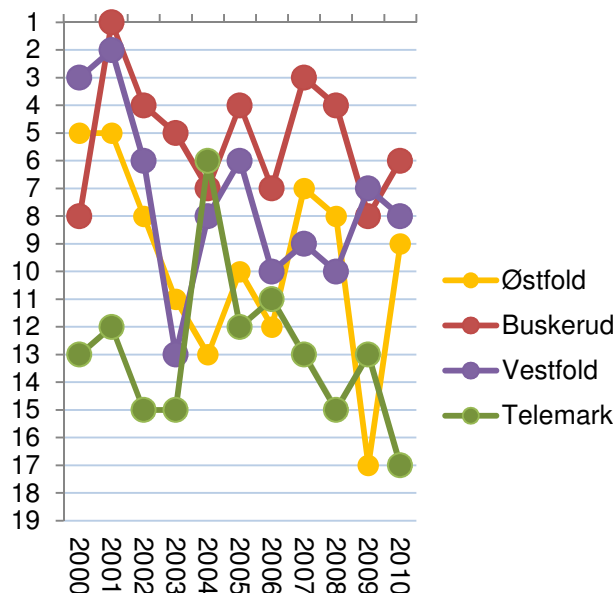
Østfold har hatt mange variable plasseringer, og gjorde det svært dårlig i 2009.

Nabofylket Telemark har mange svake plasseringer. Kun i 2004 har Telemark hatt en plassering i NæringsNM over middels.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

Figur 50: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Figur 51: Vestfold og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for regioner

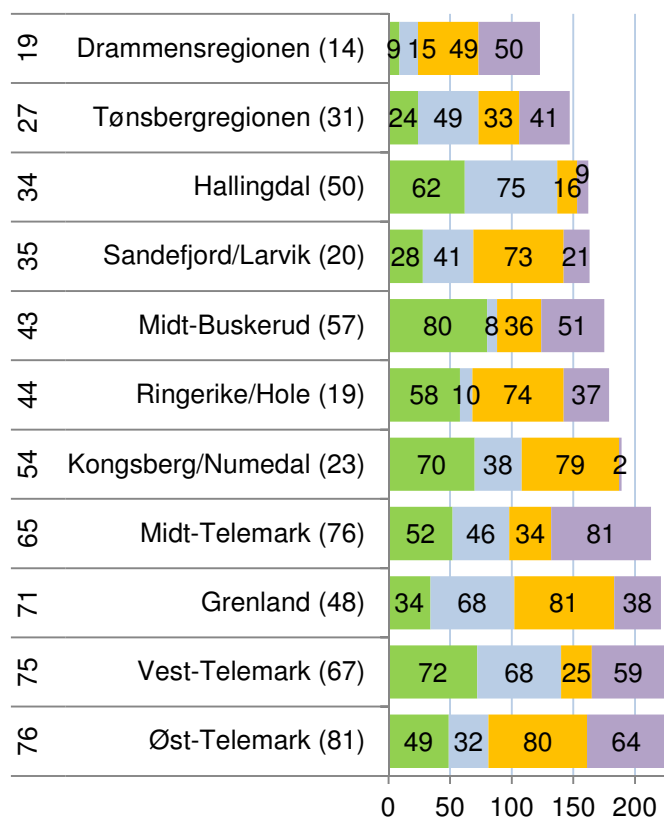
Flesteparten av regionene i BTV gjorde det ikke spesielt godt i NæringsNM for 2010. Begge regionene i Vestfold gjorde det imidlertid bedre enn middels blant regionene i landet.

Tønsbergregionen kom på 27. plass for 2010 og er nummer 31 for siste fem år.

Sandefjord/Larvik var nummer 35 for 2010. Regionen har gjort det bedre tidligere år, og er rangert som nummer 20 for siste fem år.

Drammensregionen ble beste region i BTV på en 19. plass. Drammensregionen er også beste region i BTV i NæringsNM for de siste fem årene, som nummer 14.

■ Nyetablering ■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Størrelse

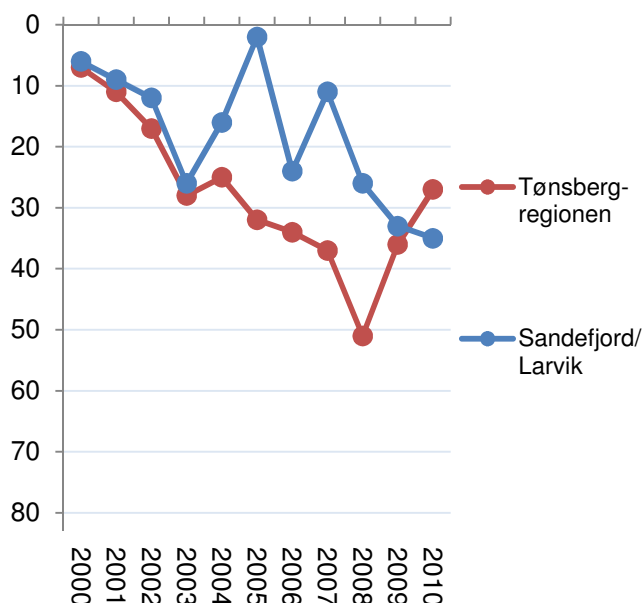

Figur 52: NæringsNM for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Utviklingen i regionene

Tønsbergregionen var rangert som nummer sju i 2000. I årene som fulgte ble plasseringen i NæringsNM stadig dårligere. I 2008 var bunnåret, da Tønsbergregionen kom på 51. plass. De to siste årene har regionen forbedret seg i NæringsNM.

Sandefjord/Larvik var rangert som nummer seks i 2000, og i 2005 var regionen nest best i landet. De siste årene har plasseringen i NæringsNM blitt dårligere. 35. plassen i 2010 er den svakeste plasseringen Sandefjord/Larvik hatt, men er likevel over middels blant regionene i landet.

Figur 53: Regionene i Vestfolds rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

Lardal ble nummer 30 i årets NæringsNM. Lardal har gjort det godt over middels de tre siste årene, men ikke like bra som i 2010. Lardal er dermed nummer 127 av de 430 kommunene i landet sammenlagt for de siste fem årene.

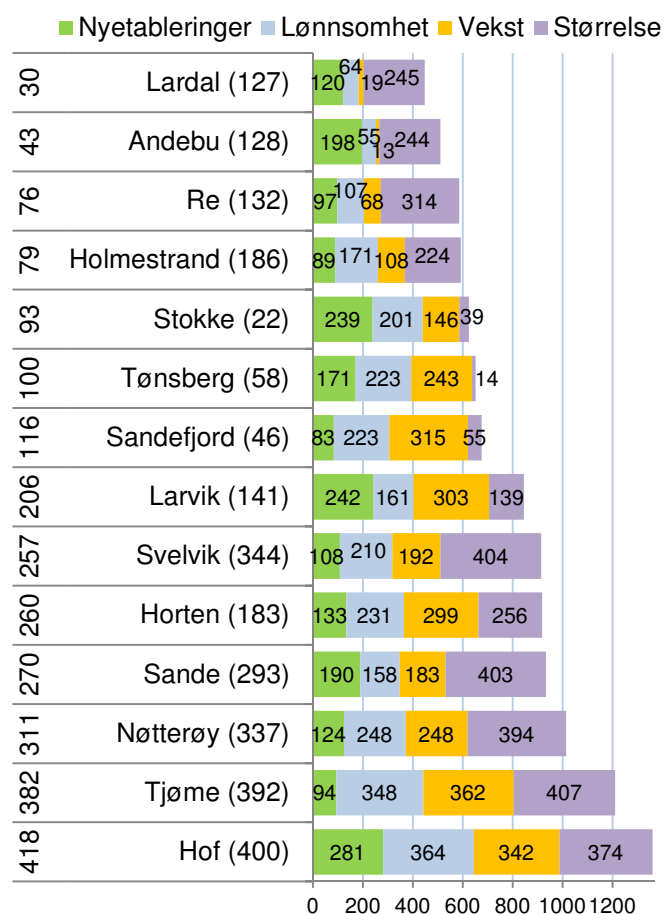
Andebu ble nummer 43 i 2010. Kommunen har en del varierende plasseringer de siste årene, og er rangert som nummer 128 for siste fem år.

Re og Holmestrand gjør det også bra for 2010 og siste fem år.

Stokke er nummer 93 for 2010, og har gjort det veldig bra tidligere år. For siste fem år er Stokke 22. best i landet.

Tønsberg er nummer 100 i landet for 2010, mens Sandefjord er nummer 116. Begge kommunene blir rangert bedre for siste femårsperiode. Sandefjord er nummer 46, mens Tønsberg er nummer 58. Siden Tønsberg og Sandefjord er kommuner med mange foretak, er disse viktige for hvordan fylket kommer ut. Den siste av de tre største byene, Larvik, gjør det noe svakere. 206. plassen for 2010 er likevel litt bedre enn middels. For siste fem år er Larvik rangert som nummer 141.

Hof ble sist i fylket som nummer 418 for 2010. Kun tolv kommuner i landet gjorde det svakere. Også Tjøme gjorde det svakt i 2010, som nummer 382. Begge kommunene har gjort det svakt flere år på rad.

Figur 54: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Vestfold. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	91,0	67,6	56,6	96,4	92,2
	Tjeneste	53,8	41,7	52,1	33,1	50,0
	Nytt for markedet	77,0	50,0	44,0	52,5	50,0
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	0,0	50,0	16,8	43,3	9,2
	Distribusjon	34,0	3,3	52,8	0,0	14,3
	Støttefunksjon	61,6	11,6	38,0	6,7	35,4
Markedsinnovasjon	Design	66,4	50,0	53,7	53,6	60,4
	Media	64,5	55,3	71,2	26,4	61,6
	Kanal	62,0	54,1	51,9	46,5	51,8
	Prising	75,5	57,4	37,8	35,8	62,9

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Vestfold.

Næringslivet i Vestfold gjør det spesielt bra for indikatorene for varer og produkter som er nytt for markedet for enbedriftsforetak. Det er også en høy andel av sysselsettingen i enbedriftsforetak som har tatt i bruk nye media i markedsføringen, og en høy andel av enbedriftsforetakene som har tatt i bruk nye metoder for prising. Enbedriftsforetakene har også høye andeler for de andre markedsindikatorerne. Generelt skårer enbedriftsforetakene bedre enn de bedriftene som inngår i flerbedriftsforetak.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorerne. Næringslivet i Vestfold skårer bedre enn middels for fem av indikatorene, aller best for nye produkter. Vestfold er middels for nye tjenester og nytt for markedet.

Næringslivet i Vestfold skårer lavt for de tre indikatorene for prosessinnovasjon.

Videre skal vi slå sammen indikatorene for vare, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for produksjonsmetode, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

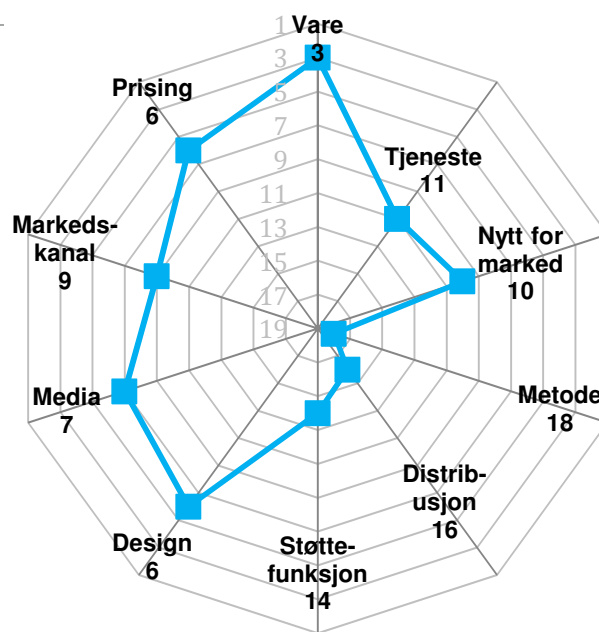
5.2 Innovasjon i fylkene

I figur 55 ser vi hvordan Vestfold kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene.

Næringslivet i Vestfold er nummer tre av 19 fylker når det gjelder andelen som har introdusert nye eller vesentlig forbedrede varer.

Vestfold skårer også over middels for alle markedsinnovasjonsindikatorerne.

Rangeringen for de tre prosessindikatorerne er alle under middels. Vestfold er faktisk nest dårligst av fylkene når det gjelder å ta i bruk nye produktionsprosesser.

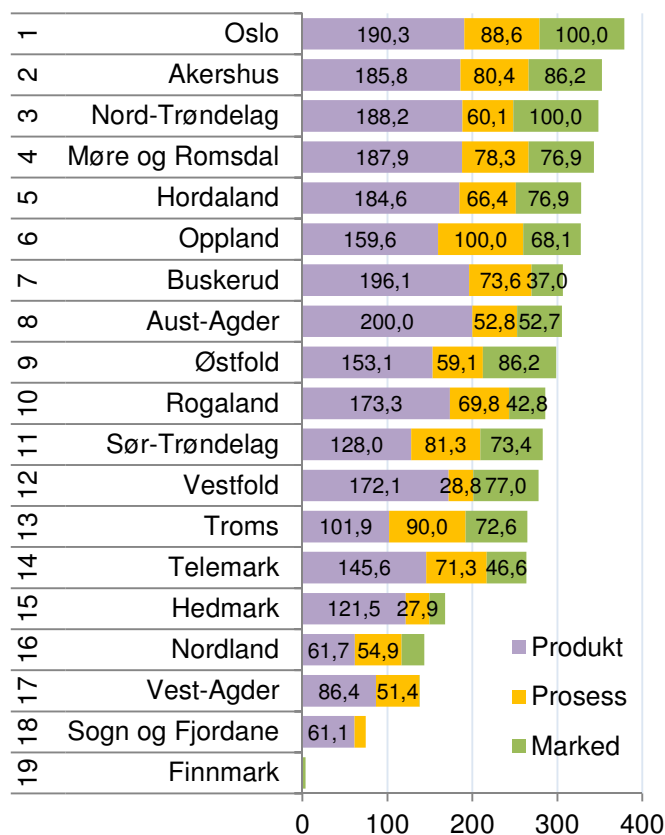
Figur 55: Vestfolds rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

Rangering av fylkene

I figur 56 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorene i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Vestfold kommer på en 12. plass blant fylkene. Vestfold henger godt med når det gjelder produktinnovasjon og markedsinnovasjon, men gjør det svakt for prosessinnovasjon.

På denne samleindeksen er det imidlertid ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorene vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig.

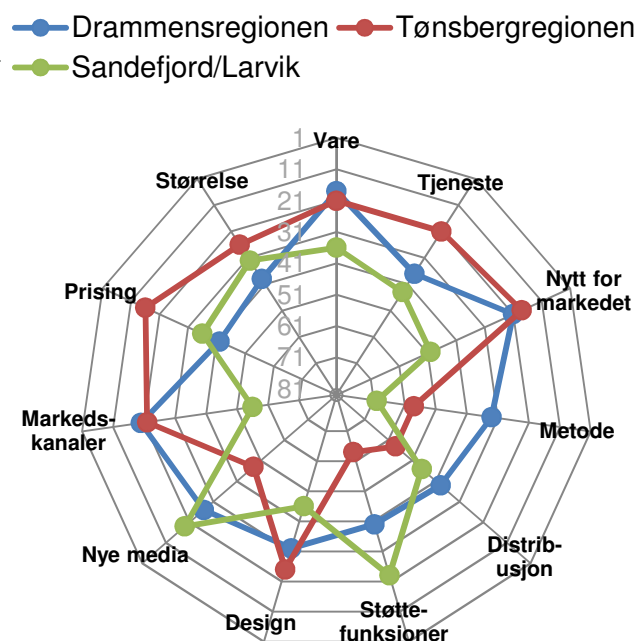
Figur 56: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

5.3 Innovasjon i regioner

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 57 ser vi hvordan regionene i Vestfold kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorne.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på nærings tetthet mellom fylker.

Vi kan se at Tønsbergregionen skårer best for nye tjenester, nytt for markedet, design, prising og størrelse. Sandefjord/Larvik skårer best for støttefunksjoner og nye media. Drammensregionen, hvor Svelvik og Sande inngår, skårer best for produkt, prosess, distribusjon og markedskanaler.

Figur 57: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorne for innovasjon.

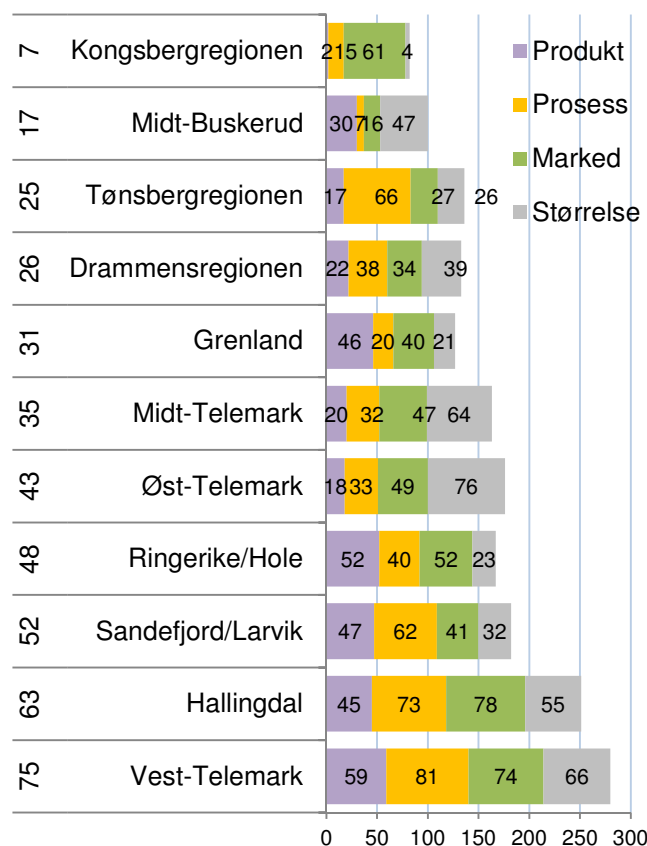
Regionene i BTV

I figur 58 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad.

Kongsbergregionen er nummer sju av alle regionene i landet, til tross for at regionen skårer langt under middels for markedsinnovasjon.

Tønsbergregionen er rangert som nummer 25 av 83 regioner, og er nummer 17 for produktinnovasjon. Tønsbergregionen er rangert på plassen over Drammensregionen.

Sandefjord/Larvik gjør det overraskende svakt på en 52. plass. Sandefjord/Larvik gjør det svakt på alle de tre hovedtypene innovasjon.

Figur 58: Rangering blant landets 83 regioner for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse, for regionene i BTV. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

5.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markedsinnovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

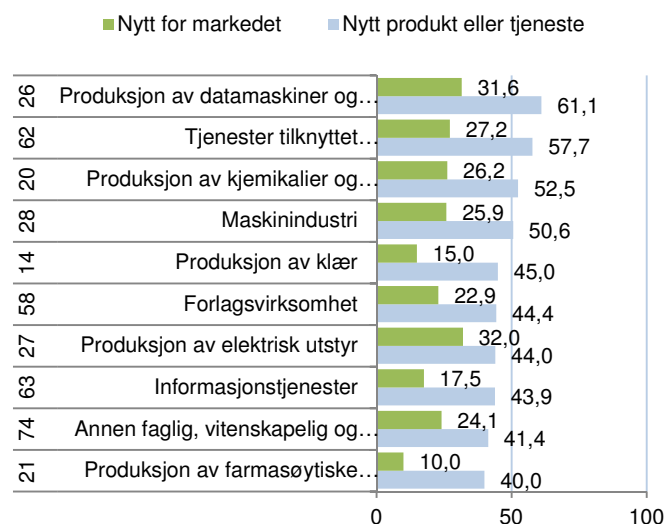
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

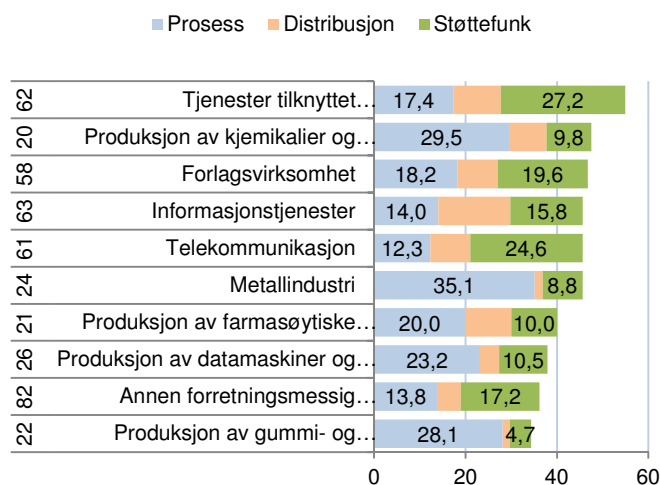
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

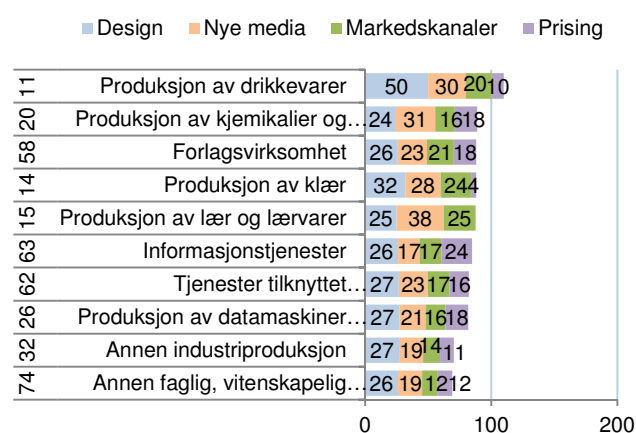
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 59: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 60: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 61: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

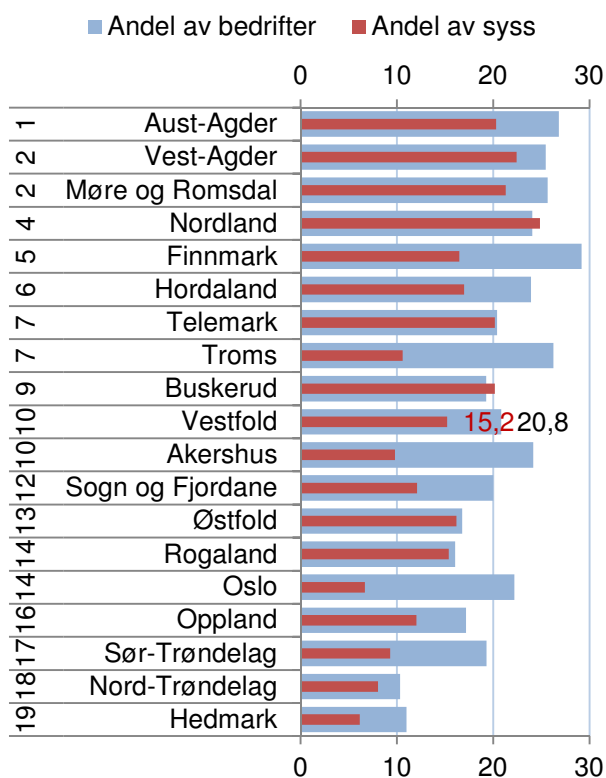
5.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 62 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Vestfold hadde 20,8 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap er 15,2 prosent. Dette plasserer Vestfold på midten blant de 19 fylkene i Norge.

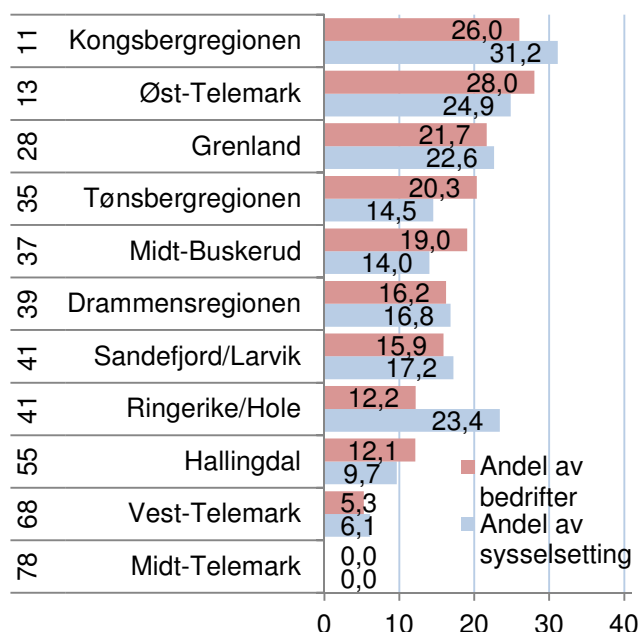
Figur 62: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 63 ser vi hvordan regionene i BTV kommer ut.

Kongsbergregionen er nummer 11 av de 83 regionene i landet når det gjelder internasjonalisering. Her er 31,2 prosent av sysselsettingen i næringslivet i bedrifter med internasjonal markedsorientering.

Tønsbergregionen har et næringsliv som er litt over middels internasjonalt med rangeringsnummer 35 blant de 83 regionene i landet. Dette er noe bedre enn Drammensregionen på 39. plass og Sandefjord/Larvik som er nummer 41.

Figur 63: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i BTV som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

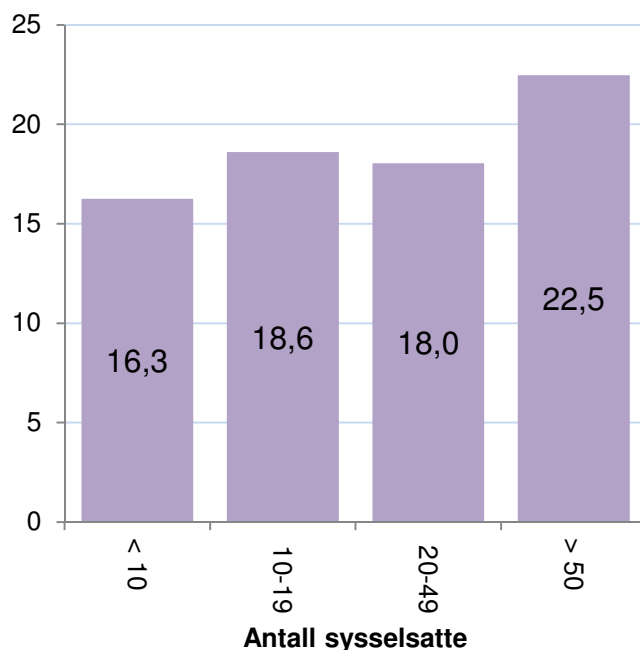
Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 64 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 64: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

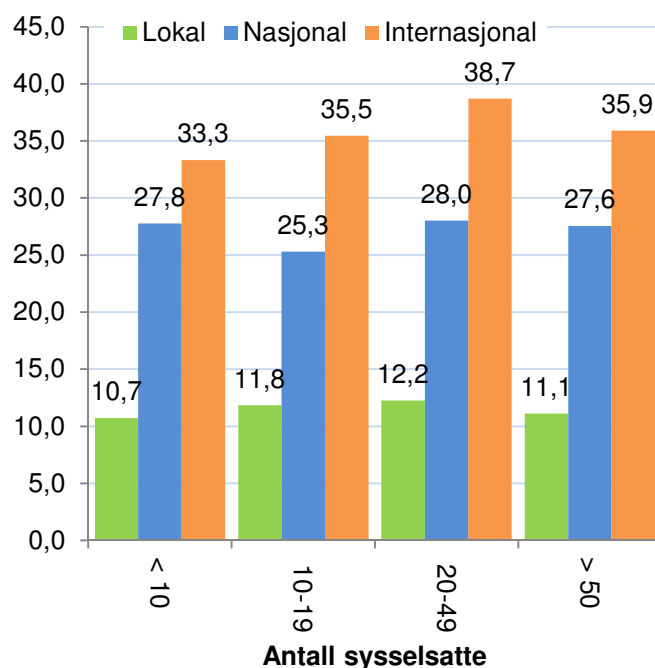
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 65 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 64.

Figur 65: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

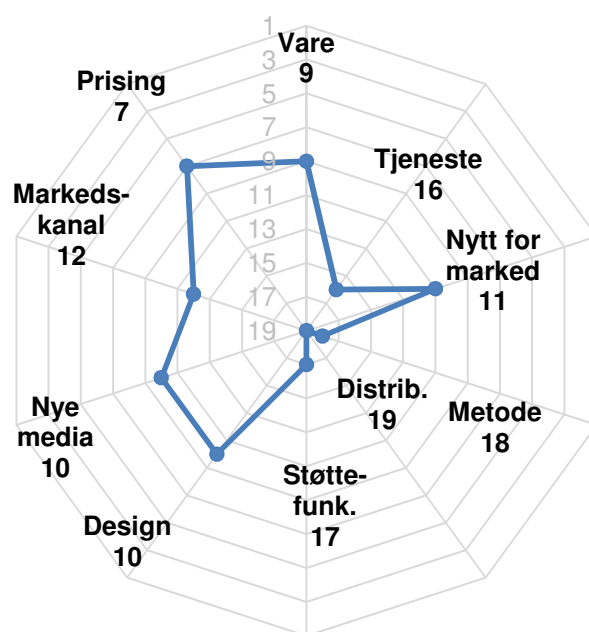
I figur 66 ser vi rangeringen til Vestfold for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Vestfold gjort det svakt for mange av indikatorene, og gjør det spesielt for prosessinnovasjon. Vestfold gjør det bedre enn middels for kun to indikatorer; prising og varer, der Vestfold er rangert som nummer sju og ni.

Figur 67 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er "utgangspunktet". Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

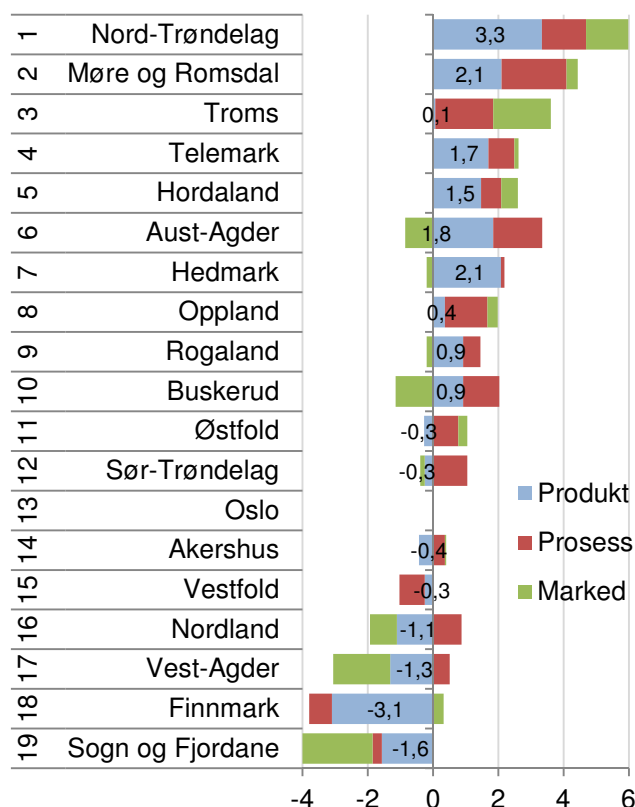
Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Vestfold blir rangert på 15. plass.

Figur 66: Vestfolds rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

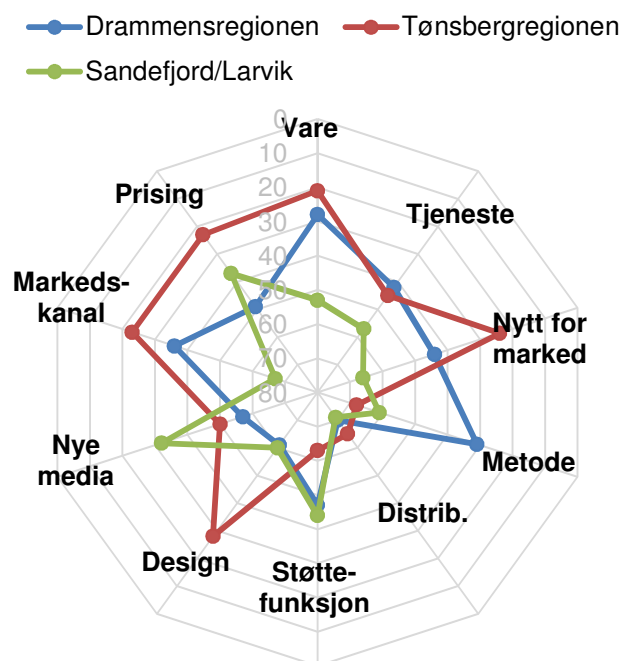
Figur 67: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

Innovasjonsklima i regionene

Figur 68 viser hvordan regionene i Vestfold kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Tønsbergregionen kommer best ut av de tre regionene på seks av indikatorene. Sandefjord/Larvik er dårligst på fem.

Ingen av de tre regionene skårer spesielt høyt på noen av indikatorene etter bransjejustering.

Figur 68: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

Rangering av regionene samlet

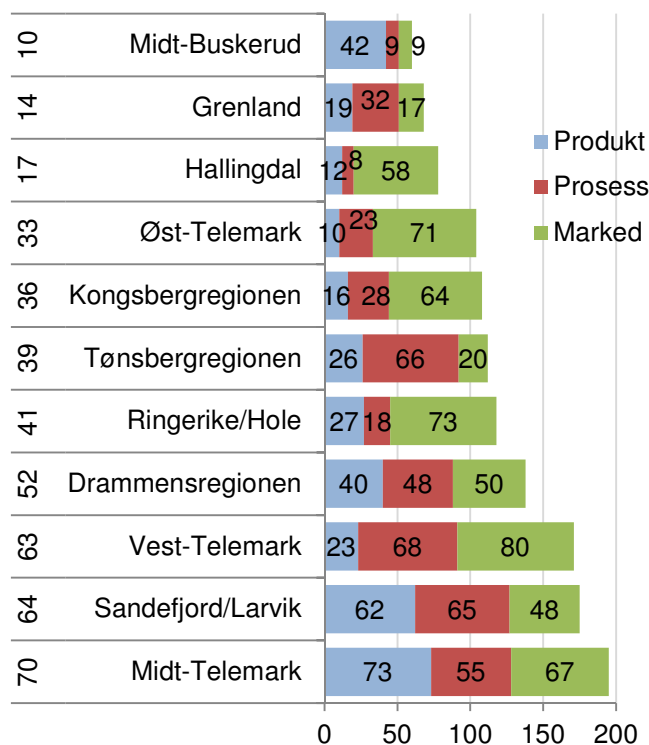
I figur 69 ser vi rangeringen til regionene for de tre hovedtypene innovasjon og samlet.

Tønsbergregionen er nå nummer 39 av 83 regioner. Tønsbergregionen gjør det forholdsvis bra for produkt- og markedsinnovasjon, men svakt for prosessinnovasjon.

Drammensregionen er under middels, på en 52. plass.

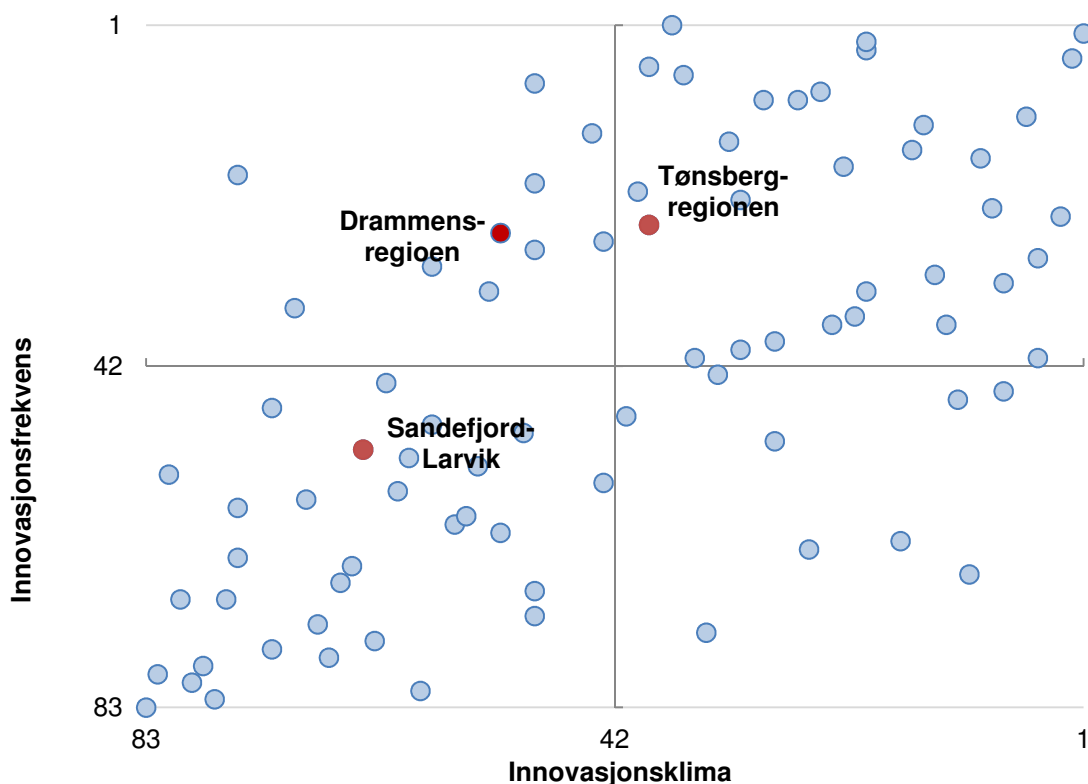
Sandefjord/Larvik er helt nede på 64. plass.

Dette er tre regioner som tradisjonelt er sterke på næringsutvikling. De svake resultatene for innovasjonsklima er derfor overraskende.

Figur 69: Rangering for innovasjonsklima for regionene i BTV for de tre hovedtypene innovasjon. Samlet rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 70: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 70 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenlignbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Tønsbergregionen havner i denne gruppen.

Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

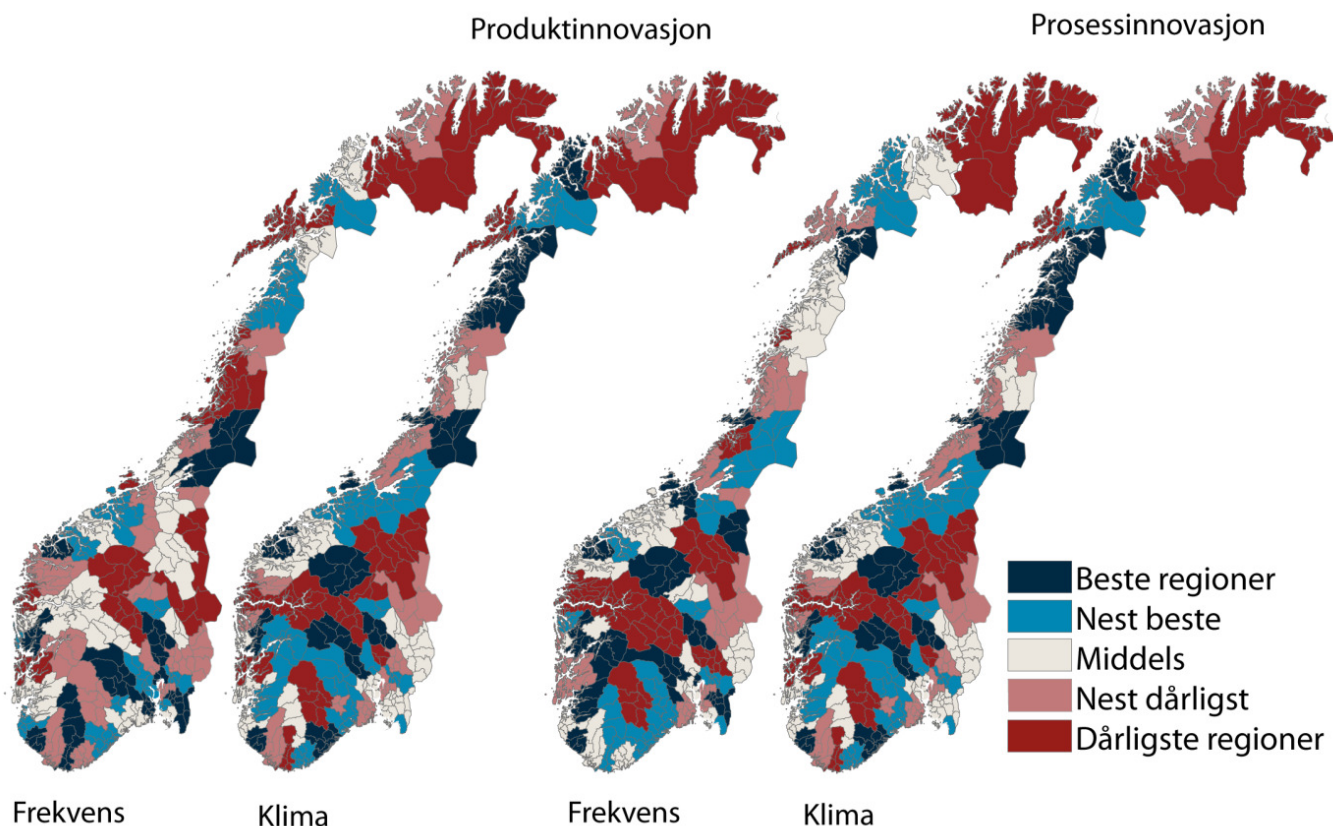
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse. Drammensregionen havner i denne gruppen.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Sandefjord/Larvik er i denne kategorien.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane.

Regionale trender

Figur 71: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 71 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje

sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

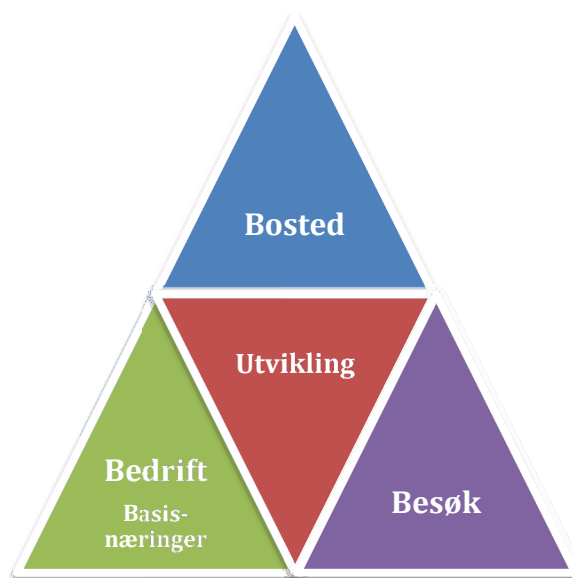
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringerⁱⁱⁱ.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringer er industri, primærnæringer og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

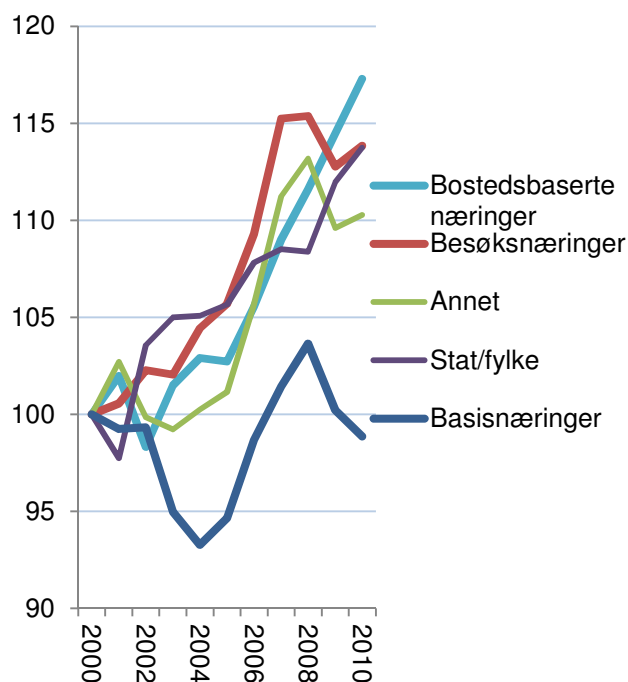
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

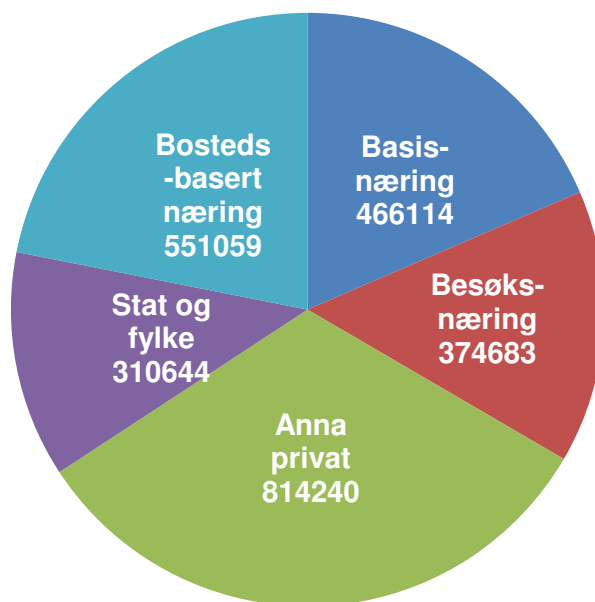
I figur 73 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 72: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 73: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

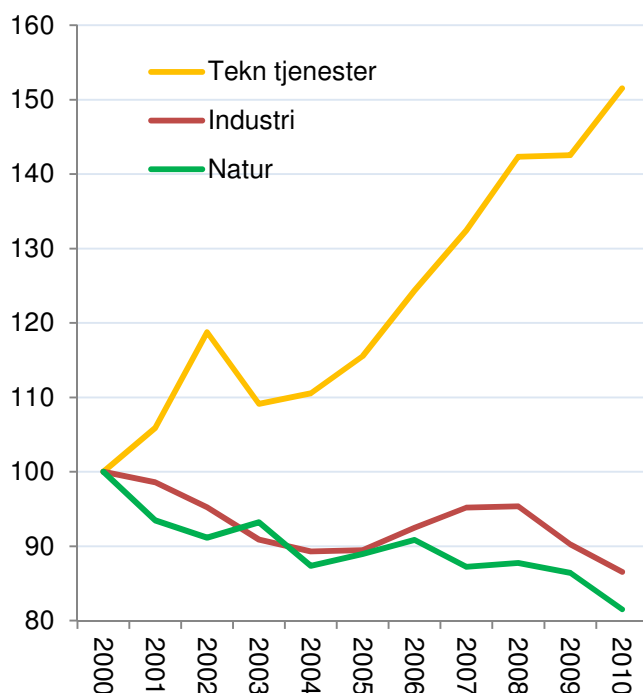
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

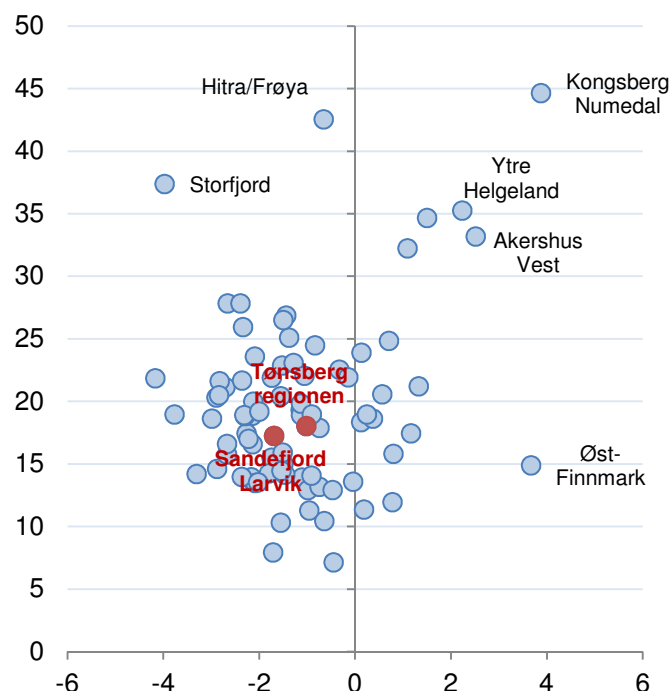
I figur 75 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterkest vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik plasserer seg ganske udramatisk midt i svermen av regioner. Begge har nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene, i likhet med de fleste regionene. Tønsbergregionen har noe mindre nedgang enn Sandefjord/Larvik.

Tønsbergregionen har også noe høyere nivå på basisnæringene enn Sandefjord/Larvik.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

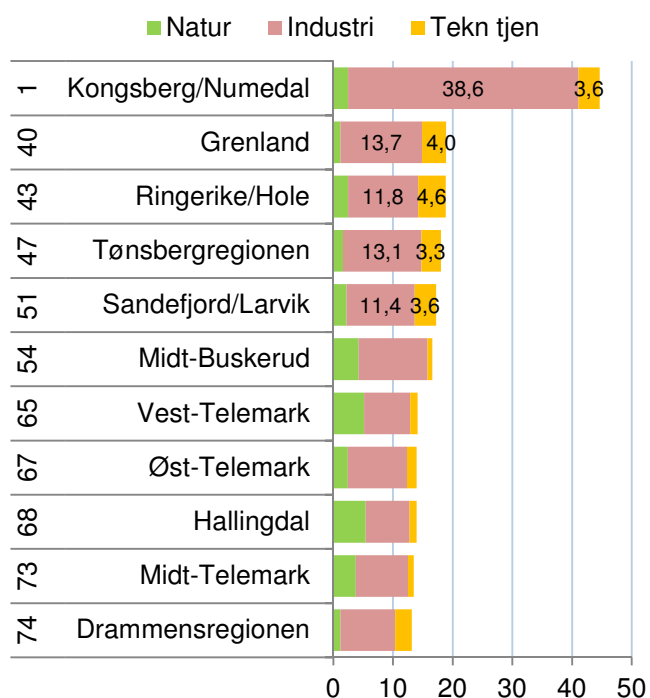
Figur 75: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 76 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, og er også den største næringen i alle regionene i BTV.

Kongsberg/Numedal har spesielt høy konsentrasjon av industri, tilsvarende 38,6 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Det er høyest av alle regionene i landet.

Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik har begge litt under middels andel av sysselsetting i basisnæringene. Sandefjord/Larvik har litt mindre industri enn Tønsbergregionen, men har litt mer teknologiske tjenester.

Figur 76: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i 2010. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

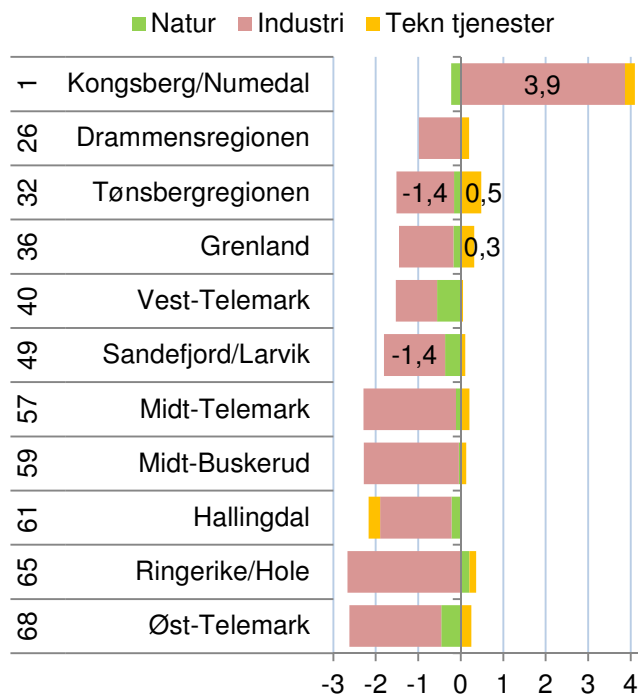
Vekst i basisnæringene

I figur 77 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringer de tre siste årene for regionene i BTV. Kongsberg/Numedal har spesielt høy vekst, tilsvarende 3,9 prosent av samlet sysselsetting. Merk at vi her ikke måler veksten i prosent av utgangspunktet, men i prosentpoeng av samlet sysselsetting. Det er for å måle hvilken vekstimpuls regionen har av arbeidsplassveksten.

Både Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik har mistet industriarbeidsplasser de siste tre årene tilsvarende 1,4 prosent av samlet sysselsetting. Det er faktisk litt mindre enn de fleste regionene i BTV.

Tønsbergregionen har kompensert gjennom å få en vekst i teknologiske tjenester tilsvarende en halv prosent av sysselsettingen, og har en utvikling som rangerer regionen som nummer 32 av 83 regioner i landet til tross for samlet nedgang.

Sandefjord/Larvik er rangert som nummer 49, dvs. med litt større nedgang enn middels.

Figur 77: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

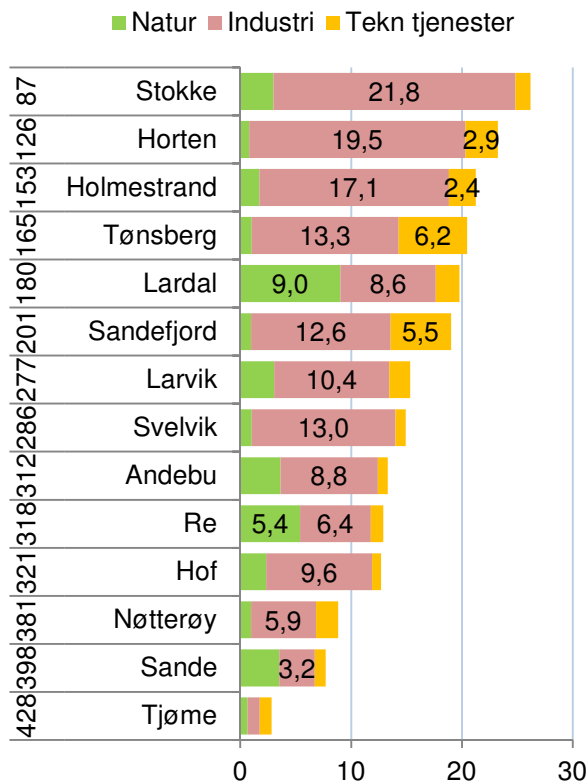
Nivå kommuner

Stokke har høyest nivå når det gjelder basisnæringenes andel av samlet sysselsetting av kommunene i Vestfold. Likevel er ikke Stokke en veldig utpreget bedriftsregion, det er 86 kommuner i landet med høyere nivå.

De teknologiske tjenestene utgjør en mindre andel av arbeidsplassene, men er interessante fordi dette er en vekstnæring. I Tønsberg utgjør arbeidsplassene i teknologiske næringer 6,2 prosent av sysselsettingen i kommunen. Det er bare 17 kommuner i landet med høyere konsentrasjon. Sandefjord har den nest høyeste konsentrasjonen av teknologiske tjenester i Vestfold med sine 5,5 prosent, og er med det nummer 25 i landet.

I Lardal og Re er naturbaserte næringer ganske store, det er for det meste landbruk.

Tjøme har spesielt lavt nivå på basisnæringene. Det er bare to kommuner i landet med lavere nivå. Det er Enebakk og Rælingen.

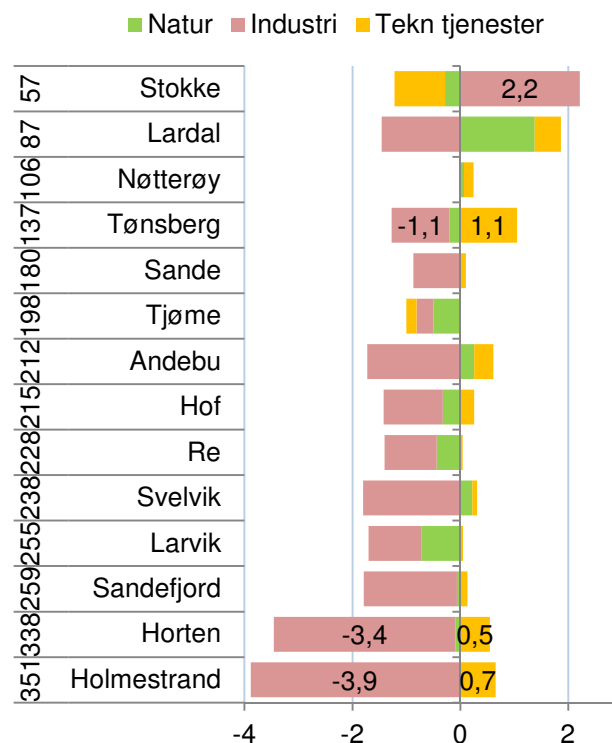
Figur 78: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst kommuner

Stokke er ikke bare størst i fylket når det gjelder basisnæringen, Stokke har også høyest vekst. Stokke er en av få kommuner hvor industrien har økt sysselsettingen de siste tre årene. Lardal og Nøtterøy har også hatt vekst i basisnæringene.

Tønsberg har nedgang i industrien, men en like stor vekst i teknologiske tjenester.

Horten og Holmestrand har hatt sterk nedgang i industrisysselsettingen. Begge har noe vekst i teknologiske tjenester, men det er langt fra nok til å kompensere for nedgangen i industrien.

Figur 79: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

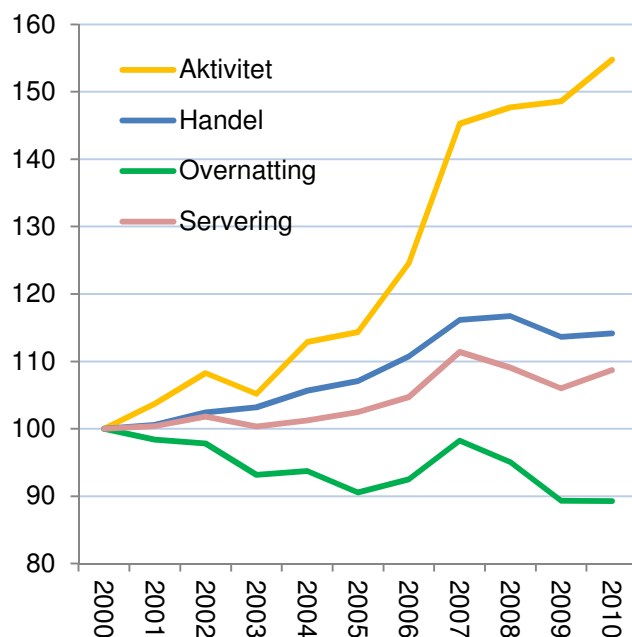
I figur 81 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterk vekst av de store besøksregionene.

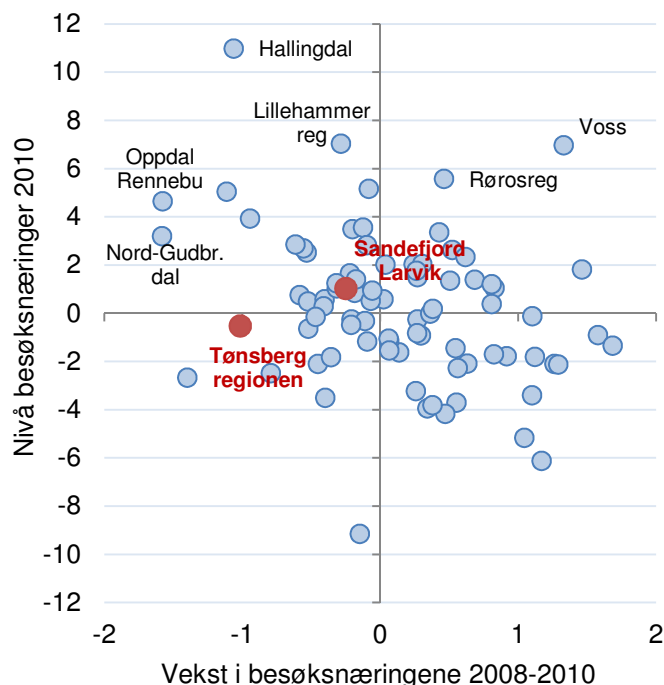
Sandefjord/Larvik har noe mer besøksnæringer enn middels av norske regioner, mens Tønsbergregionen har litt mindre.

Tønsbergregionen har imidlertid en ganske sterk nedgang i besøksnæringene. Bare fire regioner har hatt så sterk nedgang de siste tre årene.

Sandefjord/Larvik har også en liten nedgang i besøksnæringene. Dermed må det være nedgang i hele fylket.

Figur 80: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 81: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

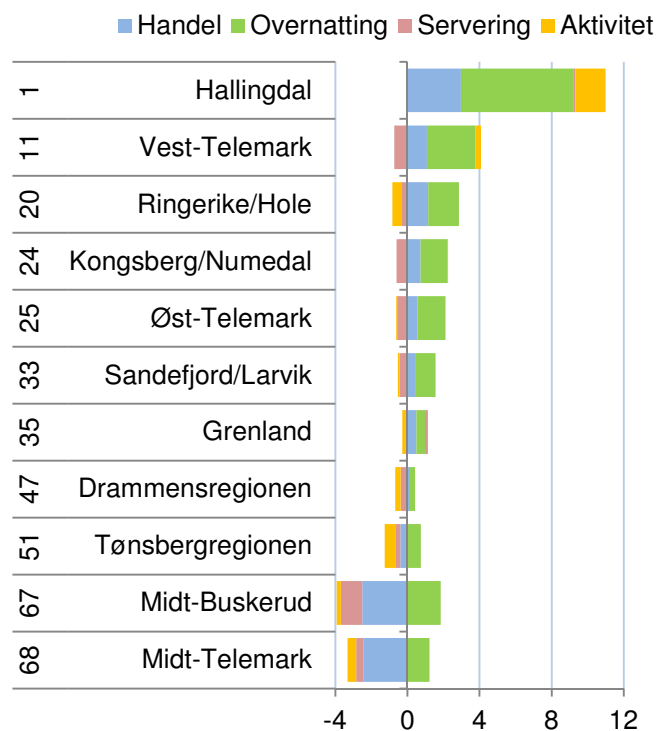
Besøksnæringene i regionene

Hallingdal er den mest utpregede besøksregionen i landet, og har overskudd på alle kategorier av besøksnæring. Vest-Telemark er nummer 11 i landet, og har overskudd på handel og aktiviteter, men forholdsvis lite servering. Det er altså distriktsregionene som har høyest konsentrasjon av besøksnæring.

Byregionene i BTV har omtrent nøytral besøksbalanse.

Noen regioner som Midt-Buskerud og Midt-Telemark havner, som navnene indikerer, i midten, og har negativ besøksbalanse. Her reiser de til byene for handel mens byfolka reiser forbi til hyttene på fjellet.

Sandefjord/Larvik er nummer 33 av 83 regioner når det gjelder nivå på besøksnæringene, mens Tønsbergregionen er nummer 51. De har Grenland og Drammensregionen mellom seg.

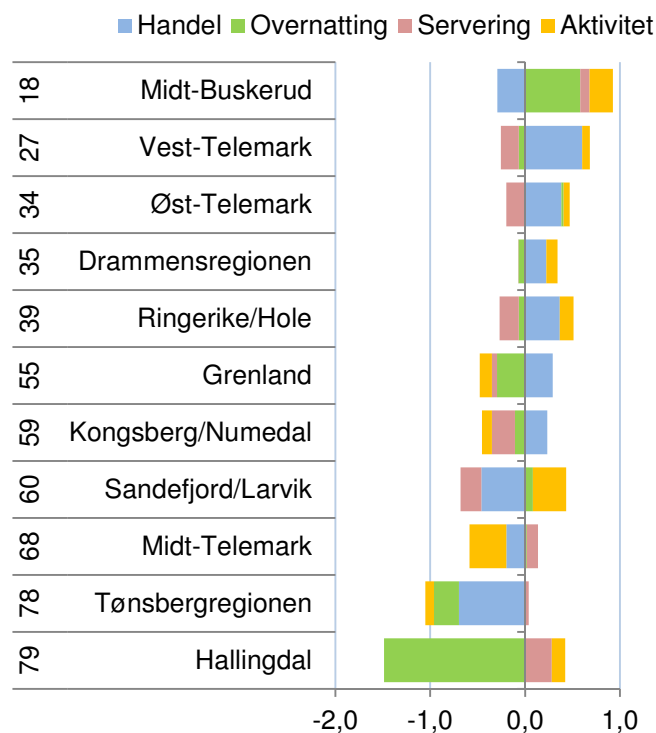
Figur 82: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Vekst i besøksnæringene

Midt-Buskerud har høyest vekst i besøksnæringene av regionene i BTV, men er likevel bare rangert som nummer 18 av regionene.

Her kommer regionene i Vestfold dårlig ut. Sandefjord/Larvik har nedgang i handel og servering, men ganske stor vekst i aktivitetsnæringene. Samlet sett går besøksnæringen tilbake.

Tønsbergregionen har stor nedgang i handel, og samtidig nedgang i hotell og aktiviteter. Tønsbergregionen er rangert som nummer 78 av 83 regioner når det gjelder utvikling i besøksnæringene, og er dermed blant de dårligste.

Figur 83: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Besøksnæringer i kommunene

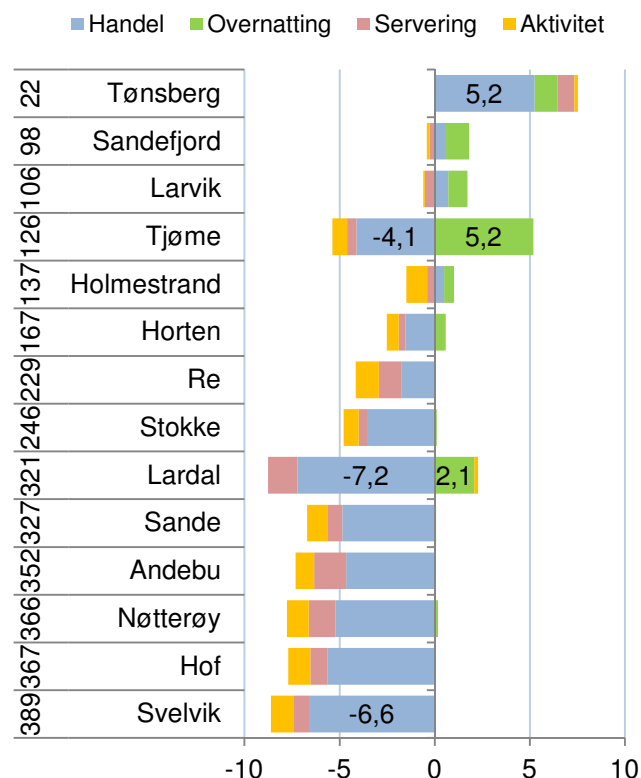
Tønsberg er besøkskommunen i Vestfold. Tønsberg har overskudd i alle kategoriene besøksnæringer, men først og fremst i handel. Handelsoverskuddet i Tønsberg øker samlet sysselsetting med 5,2 prosent. Tønsberg er nummer 22 av 430 kommuner i landet med hensyn til nivå på besøksnæringene.

Sandefjord sniker seg inn blant de 100 kommunene i landet med høyest andel av besøksnæringene med sin 98. plass.

Tjøme har den største andelen i hotellnæringen, men har stor handelslekkasje som trekker ned.

De fleste kommunene har handelslekkasje, Lardal aller mest. I Lardal hadde samlet sysselsetting økt med 7,2 prosent dersom handelsnæringene hadde stått i forhold til folketallet.

Svelvik har likevel aller størst samlet besøksunderskudd.

Figur 84: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre

Vekst i kommunene

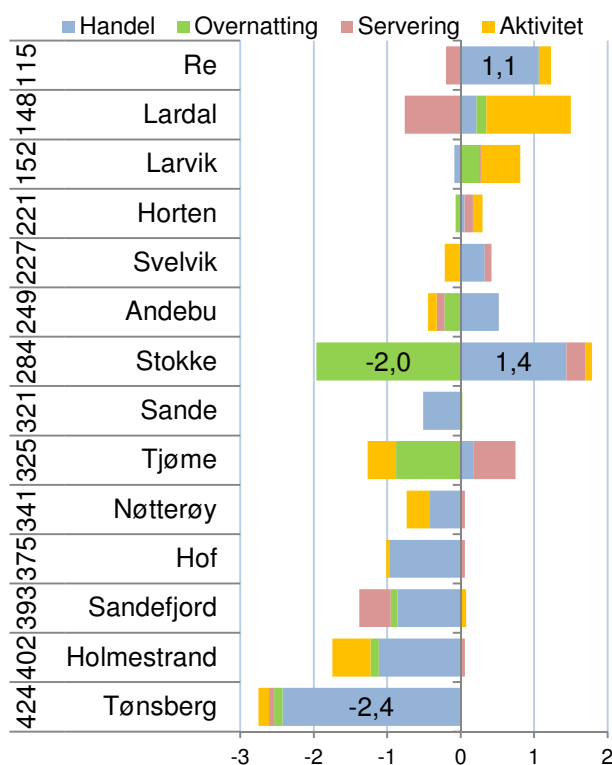
I figur 85 ser vi på veksten i besøksnæringene de siste tre årene.

Re, Lardal og Larvik er de eneste kommunene i Vestfold som har en utvikling i besøksnæringene som er over middels av norske kommuner de tre siste årene.

Stokke har størst vekst i handel, men har mistet mange arbeidsplasser i overnatting.

Tønsberg har tapt mange arbeidsplasser i besøksnæringene, og har gått tilbake i alle kategorier. Det er faktisk bare seks kommuner i landet med høyere relativ nedgang.

Når store kommuner som Tønsberg og Sandefjord har tapt så mange arbeidsplasser i besøksnæringene, tyder det på at hele fylket må ha hatt en påfallende nedgang.

Figur 85: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

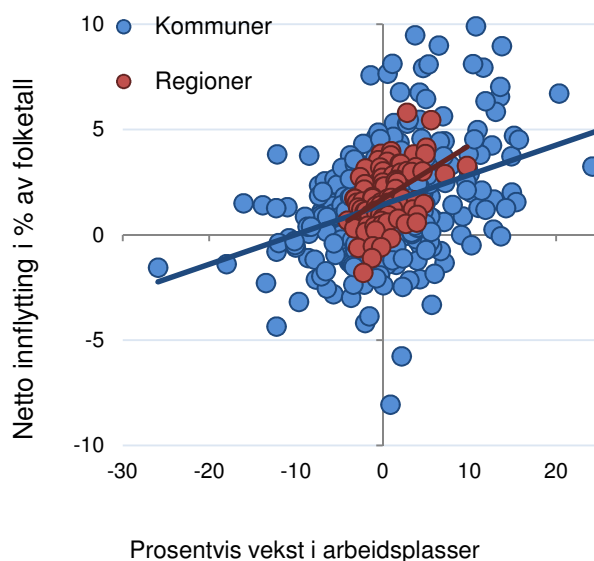
Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 86 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

Attraktivitetsbarometeret for regioner

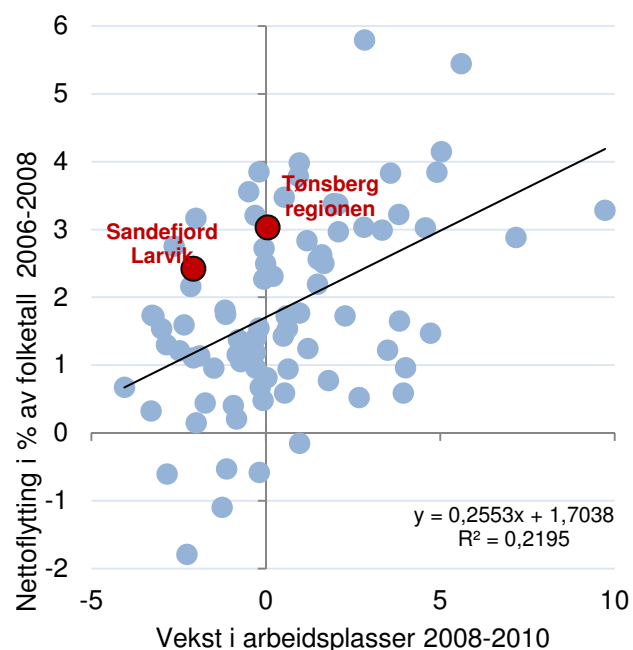
I figur 72 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

Tønsbergregionen har hatt ganske nøyaktig middels arbeidsplassvekst de siste tre årene, men har en høy innflytting. Regionen framstår dermed som attraktiv som bosted.

Sandefjord/Larvik har hatt nedgang i antall arbeidsplasser de siste tre årene, men har også høy innflytting i forhold til forventningslinjen. Begge regionene framstår som omtrent like attraktive som bosted.

Figur 86: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 87: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Vestfold er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 73, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

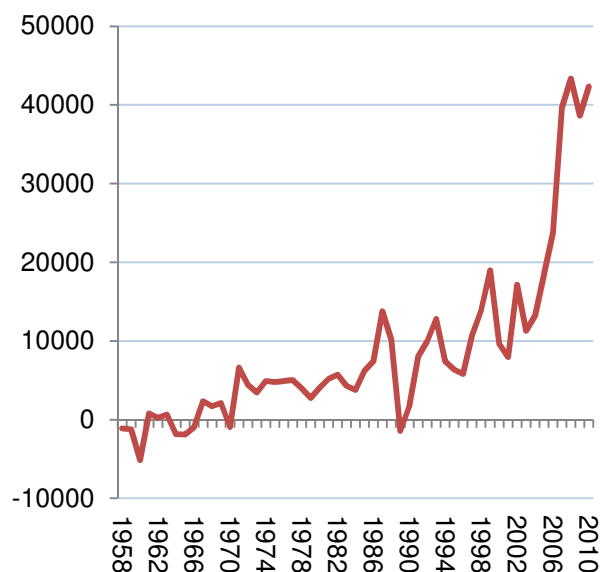
I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

Regionene i BTV

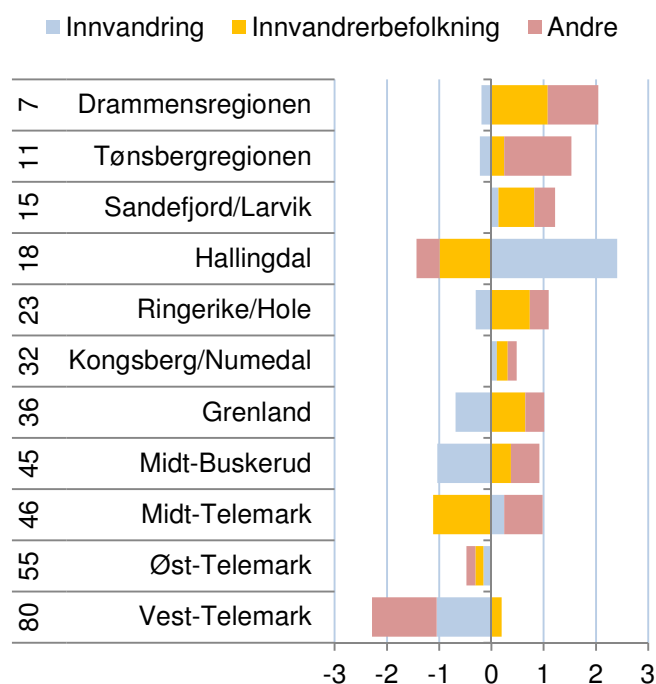
I figur 74 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

Tønsbergregionen har hatt litt mindre innvandring enn forventet, men bedre innenlands flytting, spesielt for de uten innvandrerbakgrunn. Tønsbergregionen er rangert som nummer 11 når det gjelder bostedsattraktivitet av 83 regioner i landet.

Sandefjord/Larvik er attraktiv for alle grupper, og er rangert som nummer 15.

Figur 88: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 89: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene for samlet attraktivitet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 90 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Vestfold. Når vi tar med innvandringen i Attraktivitetsbarometeret kommer Vestfold dårligere ut enn da vi bare tok med innenlands flytting. Likevel er det bare to kommuner i Vestfold som skårer under middels.

Sande har klart høyest innflytting, uten å ha høyest arbeidsplassvekst. Tjøme har nest høyest innflytting med middels arbeidsplassvekst. Disse ser vi er høyest plassert over forventningslinjen og dermed mest attraktive.

Lardal har høyest arbeidsplassvekst, men har lite innflytting. Hof har aller lavest innflytting til tross for arbeidsplassvekst over middels. Lardal og Hof er de eneste kommunene i Vestfold som er plassert klart under forventet.

Holmestrand har størst nedgang i antall arbeidsplasser, men har forholdsvis mye innflytting likevel.

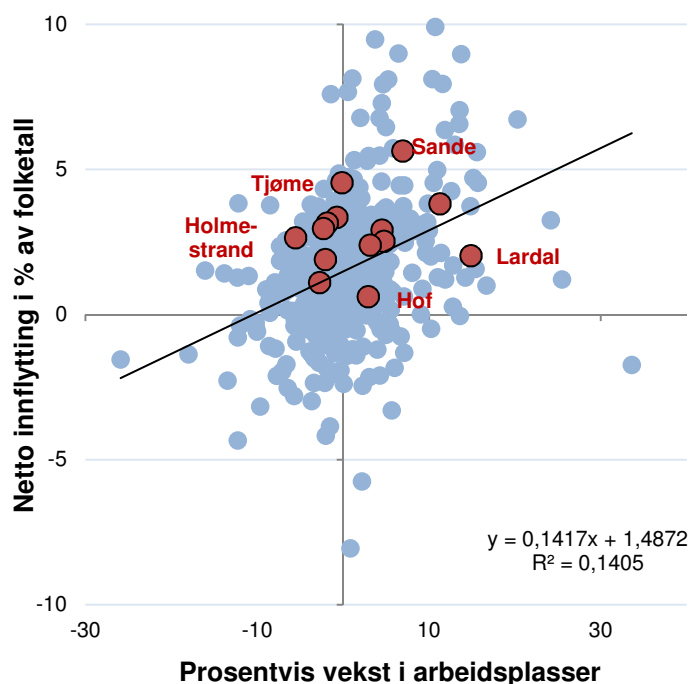
Kommunene i Vestfold

I figur 91 kan vi se hvilke grupper kommunene i Vestfold tiltrekker eller frastøter.

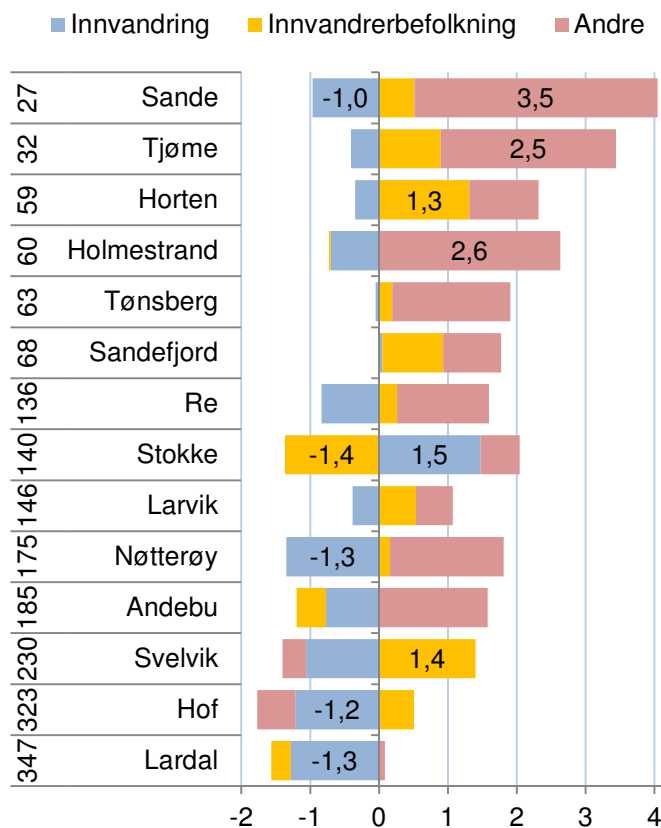
Sande er nummer 27 i landet med hensyn til bostedsattraktivitet. Det er til tross for at det er lite innvandring til Sande. Sande er nummer ni når det gjelder attraktivitet for de uten innvandrerbakgrunn.

Tjøme, Horten og Holmestrand er også attraktive kommuner samlet sett til tross for at de i liten grad trekker til seg direkte innvandring. Horten er svært attraktiv for innvandrerbefolkningen som allerede er bosatt i Norge. Svelvik er imidlertid aller mest attraktiv av Vestfoldkommunene for denne gruppen.

Stokke er eneste kommune som er attraktiv for direkte innvandring, men har en stor utflytting av innvandrerbefolkningen. Det er en profil vi ofte ser i kommuner som tar i mot mange flyktninger.

Figur 90: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Vestfold er markert med rødt

Figur 91: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

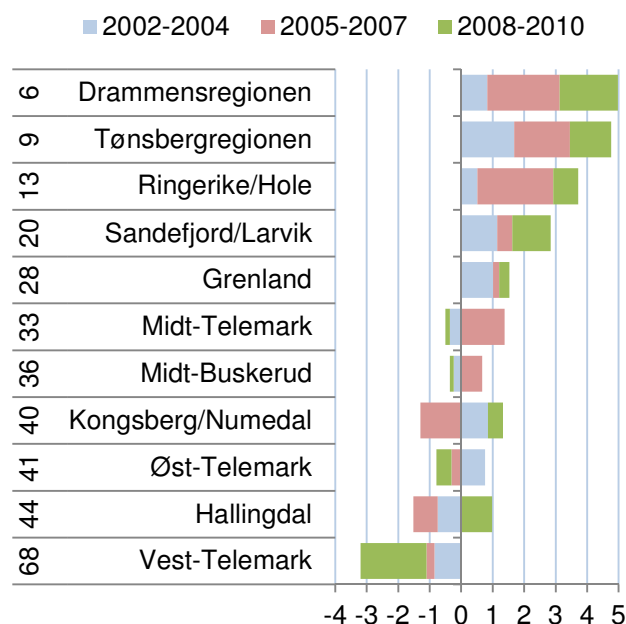
Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 92.

For noen regioner, som de store byregionene i BTV, er det den ganske høystabilitet. Disse regionene har vært attraktive som bosted i de tre påfølgende treårsperiodene.

Både Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik tilhører denne kategorien.

Tønsbergregionen er nummer ni av de 83 regionene i landet når det gjelder bostedsattraktivitet. Sandefjord/Larvik er nummer 20.

Det er ellers verd å merke seg at de store byregionene Drammensregionen, Tønsbergregionen, Sandefjord/Larvik og Grenland er rangert i bostedsattraktivitet i samme rekkefølge som de ligger nær Oslo. Det er nok ingen tilfeldighet.

Figur 92: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene i BTV. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet.

Kommune i Vestfold på lang sikt

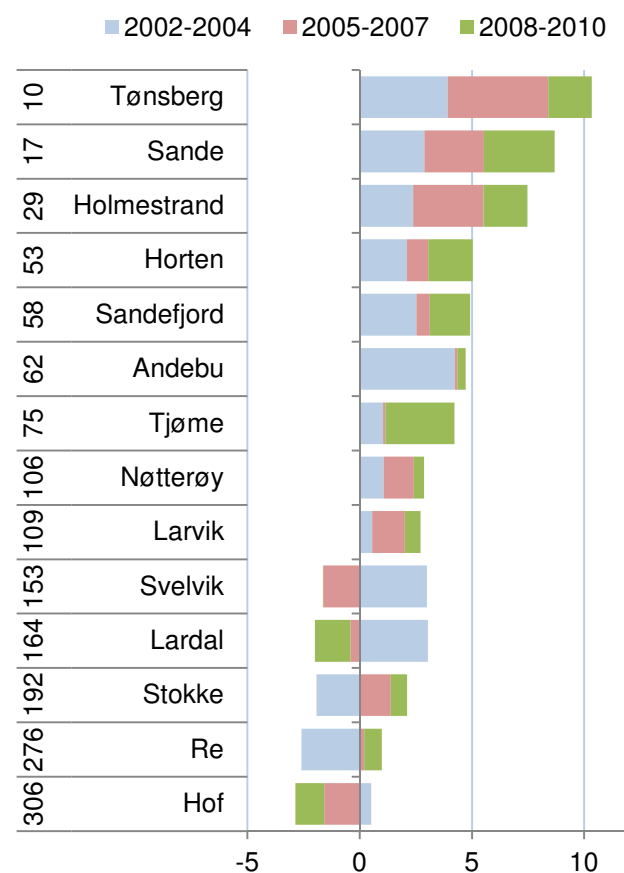
Vestfold har mange kommuner som har vært stabilt attraktive i alle de tre siste treårsperiodene.

Tønsberg er aller mest attraktiv, og er inne blant de ti mest attraktive kommunene i landet.

Sande og Holmestrand er også inne blant de 50 mest attraktive.

Svelvik, Lardal og Stokke har hatt varierende bostedsattraktivitet, men er over middels for de tre siste periodene i sum.

Re og Hof er de eneste kommunene som skårer under middels for bostedsattraktivitet de siste ni årene.

Figur 93: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Vestfold. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovest er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^{iv}, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^v.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flytتهistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på foregående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høyskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Vestfold med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 94 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Vestfold i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i Vestfold har vært basert på de tre dimensjonene.

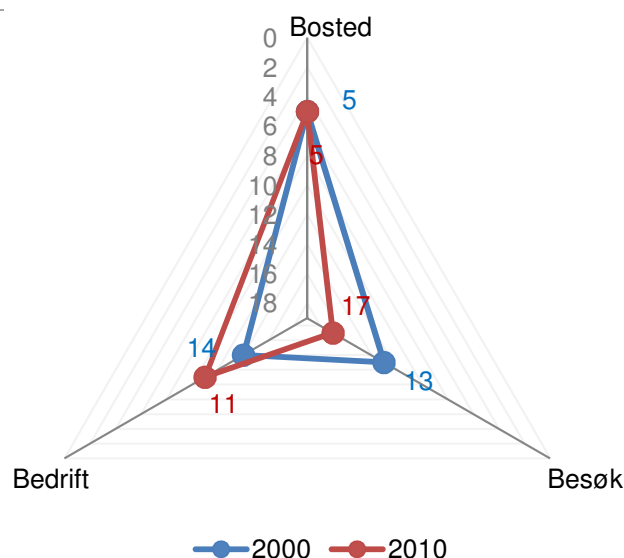
Vestfold var nummer 14 av fylkene med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringerne i 2000. I 2010 var Vestfold nummer 11. For besøksnæringer har utviklingen vært motsatt. Vestfold var nummer 13 med hensyn til andelen av sysselsettingen i besøksnæringerne i 2000, men bare nummer 5 i 2010. På bostedsaksen er det nettoppendlingen som er brukt som indikator. Vestfold er nummer fem av fylkene med hensyn til andelen av de sysselsatte som pendler ut av fylket.

Figur 95 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Vestfold i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

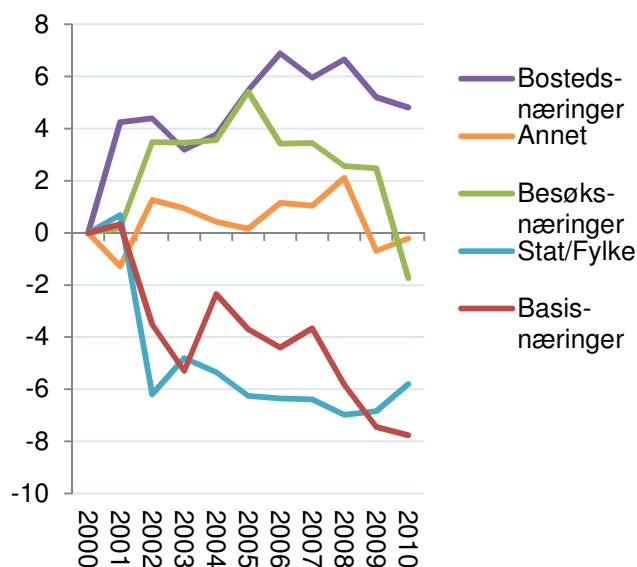
Her kan vi se at det er bostedsnæringerne som har hatt vekst i Vestfold, selv etter en liten nedgang de siste årene. Høy innflytting på bakgrunn av høy bostedsattraktivitet gir en befolkningsvekst som igjen fører til vekst i antall arbeidsplasser i de bostedsbaserte næringene.

Alle de andre kategoriene har en svakere utvikling i Vestfold enn landsgjennomsnittet. Vi ser at utviklingen i basisnæringerne er svakest, når vi sammenlikner med utviklingen i resten av landet. Når Vestfold rykker opp i fylkesrangeringen i figur 94, skyldes det at tre kommuner som var høyere rangert i 2000 hadde større nedgang fram til 2010.

Besøksnæringerne har også utviklet seg litt svakere i Vestfold, men ikke så dramatisk som en får inntrykk av i figur 94, der rangeringen til Vestfold falt med fire plasser.

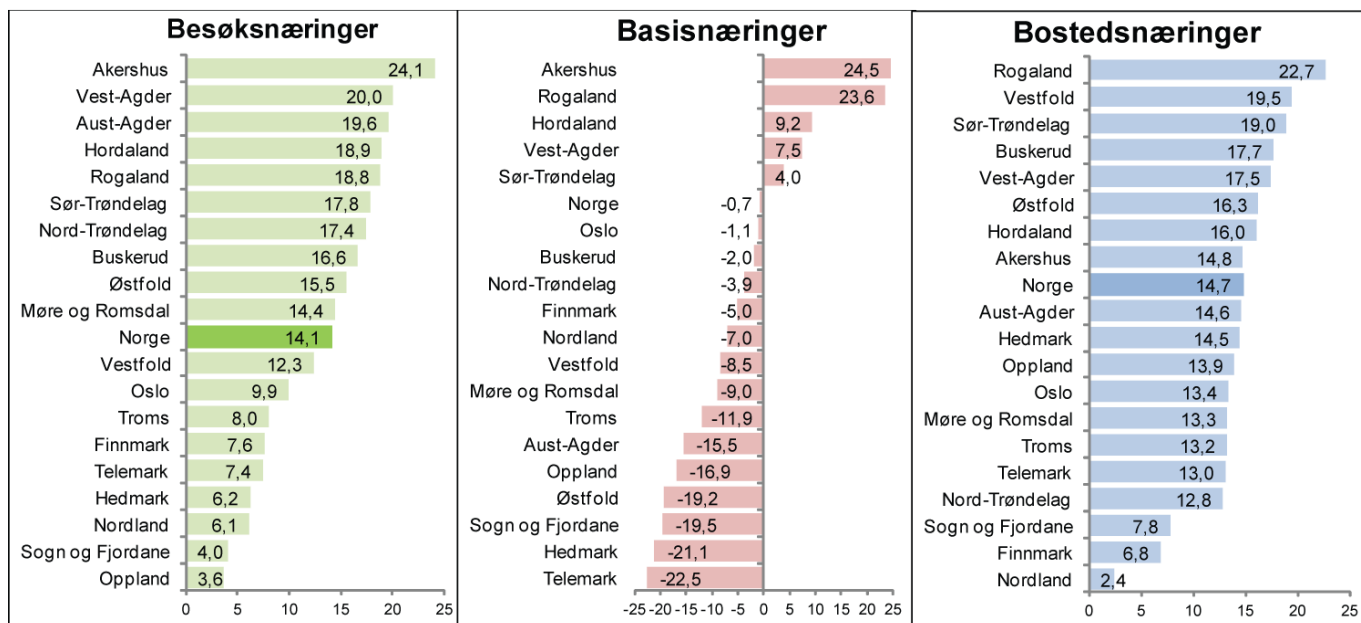

Figur 94: Vestfolds rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling i 2000 og 2010.

Figur 95: Utviklingen i Vestfold relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 96: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010, målt i prosent.

Vestfold fikk en vekst i besøksnæringene på 12,3 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøksoverskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkning genererer være med, og fylker med høy befolkningsvekst får følgelig et løft. Vestfold burde dermed ha fått stimulert sine besøksnæringer gjennom høy befolkningsvekst, men dette har ikke skjedd.

Vestfold har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer på 8,5 prosent fra 2000 til 2010. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Her er det svært store forskjeller mellom fylkene,

og en rekke fylker har fått langt større nedgang enn Vestfold.

Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene, har Vestfold nest høyest vekst av alle fylkene. Bostedsnæringene har vokst med hele 19,5 prosent. Her ser vi betydningen av bostedsattraktivitet. Høy innflytting genererer vekst i bostedsnæringene.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

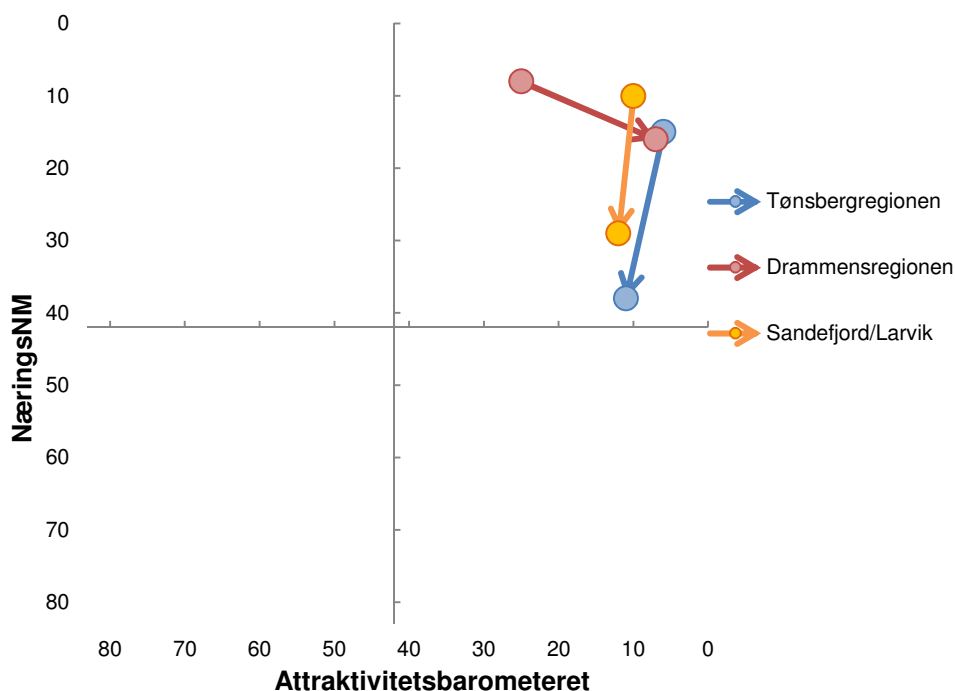
Figur 97: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Sandefjord/Larvik og Tønsbergregionen er begge i den heldige situasjonen at både næringsutviklingen og bostedsattraktiviteten er over middels.

Drammensregionen, hvor Svelvik og Sande inngår, er sammenlagt blant de beste regionene i landet.

Regionenes utvikling

Figur 98: Regionenes utvikling fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

Både Sandefjord/Larvik og Tønsberg regionen har hatt en negativ trend. Begge har gått litt tilbake på Attraktivitetsbarometeret fra første periode i 2001-2003 til siste periode i 2008-2010.

Begge regionene har også falt ganske mye tilbake i NæringsNM. Tønsbergregionen er i siste periode bare litt over middels. Vi så imidlertid tidligere i denne rapporten at Tønsbergregionen har forbedret seg fra 2008 til 2010, og ser ut til å være i en god utvikling.

Drammensregionen har blitt mer attraktiv, men falt litt i NæringsNM.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bransjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^{iv} Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarksforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^v For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarksforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret”:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5